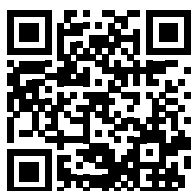

KADER VOOR PARTICIPATIE EN BELANGENBEHARTIGING VAN JONGE MANTELZORGERS

Deliverable D.3.2

Co-funded by
the European Union

Gefinancierd door de Europese Unie. De hier geuite ideeën en meningen komen echter uitsluitend voor rekening van de auteur(s) en geven niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie of het Europese Uitvoerende Agentschap onderwijs en cultuur (EACEA) weer. Noch de Europese Unie, noch het EACEA kan ervoor aansprakelijk worden gesteld.

KADER VOOR PARTICIPATIE EN BELANGENBEHARTIGING VAN JONGE MANTELZORGERS

Deliverable D3.2

OUR VOICES

Project: 101190125 - OUR VOICES — CERV-2024-CHILD

Subsidieovereenkomst nr. 101190125 — OUR VOICES — CERV-2024-CHILD

Kader voor participatie en belangenbehartiging van jonge mantelzorgers

Deliverable D3.2

Auteurs: Eurocarers, ZoJong! (Vlaanderen/België), Anziani e Non Solo (Italië), Social Network VESTA (Bulgarije), Linnaeus University (Zweden), University of Ljubljana (Slovenië).

**Co-funded by
the European Union**

Disclaimer: Gefinancierd door de Europese Unie. De hier geuite ideeën en meningen komen echter uitsluitend voor rekening van de auteur(s) en geven niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie of het Europese Uitvoerende Agentschap onderwijs en cultuur (EACEA) weer. Noch de Europese Unie, noch het EACEA kan ervoor aansprakelijk worden gesteld.

Inhoudsopgave

KADER VOOR PARTICIPATIE EN BELANGENBEHARTIGING VAN JONGE MANTELZORGERS.....	1
Deliverable D3.2.....	1
Samenvatting.....	5
1. Inleiding.....	6
1.1 Doel van het participatiekader.....	7
1.2 Voor wie is het bedoeld?.....	7
1.3 Hoe het kader tot stand kwam.....	8
2. Europese en internationale beleidscontext en initiatieven.....	11
3. Wat we leerden uit D3.1.....	12
3.1 Jonge mantelzorgers.....	12
3.2 Familie en naasten.....	13
3.3 Professionals.....	14
3.4 Beleidsmakers.....	14
3.5 Belangrijkste implicaties.....	15
4. Principes voor betekenisvolle participatie.....	15
Basisvoorwaarde: erkenning en herkenning.....	17
Ruimte: veilige en faciliterende omgevingen.....	18
Stem: ondersteuning bij het uiten van standpunten.....	19
Publiek: een luisterend oor zonder oordeel.....	19
Invloed: macht delen, feedback en verankering.....	20
Diversiteit en inclusie.....	21
5. Participatiemechanismen.....	22
Mechanisme 1: Peergroep gericht op onderlinge steun en participatie.....	25
Mechanisme 2: Schoolpanel jonge mantelzorgers.....	27
Mechanisme 3: Gemeentelijke adviesgroep jonge mantelzorgers.....	28
Mechanisme 4: Digitale participatie.....	30
Mechanisme 5: Participatie in bestaande jeugdstructuren.....	32
6. Praktische implementatiegids.....	34
Stap 1: Jonge mantelzorgers herkennen.....	35
Stap 2: Deelnemers werven.....	36
Stap 3: Medewerkers voorbereiden.....	36
Stap 4: Participatieactiviteiten uitvoeren.....	36
Stap 5: Feedback geven.....	37
Stap 6: Evalueren en verbeteren.....	37
7. Monitoring en evaluatie.....	37
7.1 Outputindicatoren.....	38
7.2 Outcome-indicatoren.....	38
7.3 Resultaten voor diensten en organisaties.....	39
7.4 Feedback als input voor verbetering.....	40

8. Van kader naar implementatie in pilots.....	42
Kiezen wat in een pilot getest wordt.....	42
Wat elke pilot vooraf nodig heeft.....	43
Aanpassen aan de context van elk land.....	43
Testen, feedback en bijsturing.....	43
Overdraagbaarheid testen.....	43
9. Aanbevelingen.....	44
Literatuurlijst.....	46
Bijlagen.....	48
Bijlage A: Checklist voor de start.....	48
Bijlage B: Voorbeeldmandaat voor een adviesgroep jonge mantelzorgers.....	49
Bijlage C: Voorbeeldagenda voor één bijeenkomst.....	50
Bijlage D: Evaluatieformulier voor participatie (gekoppeld aan het Lundy-model).....	51

Samenvatting

Dit participatiekader (*Engagement Framework*) ondersteunt organisaties en overheden bij het creëren van betekenisvolle mogelijkheden voor jonge mantelzorgers om te participeren in beslissingen die hun leven raken. Het steunt op inzichten uit het OUR VOICES-project en op internationale standaarden voor kinderp participatie. Het biedt praktische handvatten waarmee scholen, gemeenten, zorg- en welzijnsvoorzieningen en middenveldorganisaties verder kunnen reiken dan consultatie, zodat jonge mantelzorgers ook echt invloed hebben op beslissingen.

Het kader brengt vier kernboodschappen naar voren. Ten eerste is **herkenning de noodzakelijke basisvoorwaarde** voor participatie, omdat jonge mantelzorgers vaak onopgemerkt blijven en daardoor mogelijk uitgesloten worden van mogelijkheden om hun mening te uiten. Ten tweede moet participatie flexibel, veilig en afgestemd zijn op de zorgverantwoordelijkheden van jonge mantelzorgers. Ten derde moeten jonge mantelzorgers toegang hebben tot vertrouwde volwassenen en peernetwerken, die hen gedurende het hele participatieproces kunnen ondersteunen. Tot slot moet participatie leiden tot zichtbare invloed, met een duidelijk feedbackproces dat laat zien hoe de standpunten van jongeren beslissingen mee hebben vormgegeven.

Om dat waar te maken, stelt het kader vijf complementaire participatiemechanismen voor: een peergroep gericht op onderlinge steun en participatie, een schoolpanel jonge mantelzorgers, een gemeentelijke adviesgroep jonge mantelzorgers, digitale participatie en het betrekken van jonge mantelzorgers bij bestaande participatiestructuren voor kinderen en jongeren, waaronder het EU-platform voor de participatie van kinderen (*EU Children's Participation Platform*). Deze mechanismen gaan gepaard met praktische richtlijnen voor de implementatie en een aanpak voor monitoring en evaluatie op basis van het participatiemodel van Lundy, dat de nadruk legt op de dimensies Ruimte, Stem, Publiek en Invloed.

Door de herkenning, participatie en invloed van jonge mantelzorgers te versterken, wil het kader bijdragen aan de uitvoering van de Europese Kindergarantie (***European Child Guarantee***). Het wil in het bijzonder de lidstaten ondersteunen in hun inspanningen om de toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, welzijn en sociale inclusie te verbeteren voor kinderen in kwetsbare situaties, en ervoor zorgen dat de ervaringen en perspectieven van jonge mantelzorgers mee richting geven aan het ontwerp, de uitvoering en de evaluatie van het beleid en de diensten die hen aanbelangen.

1. Inleiding

Beslissingen over onderwijs, gezondheidszorg, welzijn en gezinsondersteuning hebben vaak gevolgen voor jonge mantelzorgers. Toch is hun stem zelden vertegenwoordigd in beleid, dienstverlening en initiatieven die hun dagelijks leven mee vormgeven. Dit participatiekader werd binnen het OUR VOICES-project ontwikkeld om organisaties en instellingen te ondersteunen bij het creëren van veilige, toegankelijke en betekenisvolle participatiemogelijkheden voor deze kinderen en jongeren bij beslissingen die hen aanbelangen. In dit kader verwijst de term “jonge mantelzorgers” naar kinderen en jongeren jonger dan 18 jaar die regelmatig of in belangrijke mate zorg of ondersteuning bieden aan een familielid met een ziekte, beperkingen, psychische moeilijkheden en/of afhankelijkheidsproblematiek. Nationale en regionale definities kunnen verschillen, waarbij sommige een hogere leeftijdsgrens hanteren die ook jongvolwassenen omvat; waar geciteerd onderzoek een bredere leeftijdsgroep betreft, wordt dat in dit kader vermeld. Omwille van de leesbaarheid wordt verder in dit rapport de term “jonge mantelzorgers” gebruikt. De term is niet bedoeld om kinderen en jongeren te herleiden tot hun zorgrol of zorgverantwoordelijkheden. Velen herkennen zich niet in de term “jonge mantelzorger” of beseffen vaak niet dat de zorg die zij opnemen mantelzorg is. Dit kader moedigt organisaties daarom aan om te vertrekken van wat kinderen en jongeren in hun dagelijkse leven doen en meemaken en de term alleen te gebruiken waar die hen kan helpen om hun situatie te (h)erkennen en de weg te vinden naar passende rechten, dienstverlening en ondersteuning.

Om de participatiekloof voor jonge mantelzorgers te dichten, is inzicht nodig in waarom bestaande participatievormen hen zo zelden bereiken. Participatiestructuren voor kinderen en jongeren gaan vaak uit van kinderen en jongeren die al zichtbaar zijn voor de organisaties die deze structuren begeleiden, die op vaste momenten kunnen deelnemen en die er geen moeite mee hebben om herkend te worden als leden van een bepaalde groep. Voor veel jonge mantelzorgers gaan deze veronderstellingen niet op. Hun zorgrol wordt vaak niet herkend, mogelijk ook niet door deze kinderen en jongeren zelf. Mede daardoor worden ze niet gericht uitgenodigd en vallen ze soms buiten de settings en communicatiekanalen waarlangs andere kinderen en jongeren wel bereikt worden. Daarnaast kunnen zorgverantwoordelijkheden hun tijd en beschikbaarheid beperken, waardoor vaste of terugkerende participatie moeilijk vol te houden is. Bovendien hebben velen goede redenen om hun zorgrol niet bekend te maken: openheid over hun situatie kan gepaard gaan met stigma, ongewenste aandacht en andere risico's voor henzelf en hun gezin, zoals de angst dat hulpverlening ongewenst zou ingrijpen. Deze zorgen worden internationaal gerapporteerd. Zo documenteert een systematische review van de schoolervaringen van jonge mantelzorgers welke rol stigma en angst voor de gevolgen spelen in de keuze van jonge mantelzorgers om hun zorgrol al dan niet bekend te maken (Reupert et al., 2026). Voor de Verenigde Staten wordt betoogd dat de combinatie van wetgeving op staatsniveau en de meldplicht gezinnen blootstelt aan het risico uit elkaar gehaald te worden. Ouders melden een jonge mantelzorger daarom liever niet bij diensten, waardoor noden onbeantwoord blijven (Kalvesmaki et al., 2025). Dit kader heeft niet als doel om jonge mantelzorgers te

identificeren en hen te labelen: zonder hun toestemming en zonder principes en afspraken rond de bescherming van kinderen en jongeren (*safeguarding*) is dat op zichzelf schadelijk. Het wil in plaats daarvan de voorwaarden scheppen waarin zij zichzelf kunnen herkennen en zelf kunnen kiezen wanneer ze over hun situatie vertellen en kunnen participeren op hun eigen voorwaarden. Participeren moet altijd hun eigen keuze zijn: jonge mantelzorgers beslissen zelf of, wanneer en hoe ze deelnemen. Ervoor kiezen om niet te participeren of op elk moment een stap terug te zetten, moet evenveel worden gewaardeerd en erkend als een volwaardige vorm van participatie. Het kader beschouwt jonge mantelzorgers niet als een bijkomende doelgroep die zomaar in bestaande participatiestructuren kan worden ingepast. Het gaat na hoe participatieprocessen ontworpen kunnen worden rond deze centrale realiteiten: het zorgbewuste werk om een doelgroep die vaak niet gezien wordt en weinig tijd heeft te bereiken en op een veilige manier te betrekken, en het op rechten gebaseerde werk om ervoor te zorgen dat kinderen en jongeren naast een stem ook effectief invloed hebben. Het kader bouwt hiervoor verder op het participatiemodel van Laura Lundy (Ruimte, Stem, Publiek, Invloed; Lundy, 2007) en de principes ervan zijn verankerd in de negen basisvereisten voor effectieve, ethische en betekenisvolle participatie uit Algemeen Commentaar nr. 12 (2009) van het VN-Kinderrechtencomité.

1.1 Doel van het participatiekader

Dit participatiekader heeft als doel organisaties en instellingen te ondersteunen bij het creëren van betekenisvolle participatiemogelijkheden voor jonge mantelzorgers. Het biedt praktische handvatten om hen te betrekken bij beslissingen, beleid, dienstverlening en initiatieven die hen aanbelangen.

Het kader is een antwoord op de aanhoudende ondervertegenwoordiging van jonge mantelzorgers in bestaande participatiestructuren voor kinderen en jongeren. Hoewel hun zorgrol vaak invloed heeft op hoe zij onderwijs, gezondheidszorg, sociale dienstverlening en hun buurt- en verenigingsleven ervaren, worden hun standpunten en ervaringen niet altijd meegenomen in beslissingen die hen aanbelangen.

Het kader zet kernprincipes, participatiemechanismen en praktische implementatierichtlijnen uiteen die gebaseerd zijn op inzichten uit het OUR VOICES-project en die aangepast kunnen worden aan verschillende organisatorische, lokale en nationale contexten. Het wil scholen, gemeenten, zorg- en welzijnsvoorzieningen, overheden en middenveldorganisaties helpen om participatiebenaderingen te ontwikkelen die veilig, toegankelijk en inclusief zijn en inspelen op de realiteit van jonge mantelzorgers.

1.2 Voor wie is het bedoeld?

Dit kader is bedoeld voor organisaties en instellingen die met kinderen, jongeren en gezinnen werken en de participatie van jonge mantelzorgers willen versterken bij de beslissingen die hen aanbelangen.

Scholen en onderwijsinstellingen kunnen het kader gebruiken om zorgverantwoordelijkheden te herkennen en er gepast op te reageren, veilige omgevingen te creëren waarin jonge mantelzorgers hun meningen kunnen uiten en ervoor te zorgen dat het schoolbeleid, de schoolwerking en de ondersteuningsmaatregelen hun noden en ervaringen weerspiegelen.

Gemeenten en lokale besturen kunnen het kader gebruiken om jonge mantelzorgers te betrekken bij de planning, uitvoering, monitoring en evaluatie van lokaal beleid, lokale dienstverlening en lokale initiatieven die kinderen, jongeren en hun gezinnen aanbelangen.

Welzijnsorganisaties en sociale diensten kunnen het kader gebruiken om participatie te versterken bij het in kaart brengen van noden, het plannen van ondersteuning en het verbeteren van dienstverlening, zodat de stem van jonge mantelzorgers mee richting geeft aan het ontwerp en de uitvoering van ondersteuning.

Zorgverleners kunnen het kader gebruiken om jonge mantelzorgers beter te herkennen, hun ervaringen beter te begrijpen en hen, waar passend, te betrekken bij gesprekken over diensten, informatie, ondersteuningstrajecten en familiegericht zorg.

Middenveld- en communityorganisaties kunnen het kader gebruiken om participatieactiviteiten, peersupport-initiatieven, acties rond belangenbehartiging en consultatiemechanismen te ontwikkelen waarmee jonge mantelzorgers inspraak krijgen in beslissingen over hun eigen leven en dat van hun omgeving.

Hoewel het kader in de eerste plaats voor deze doelgroepen bedoeld is, kan het ook relevant zijn voor jeugdorganisaties, professionals die rond kinder- en jongerenparticipatie werken, onderzoekers, beleidsmakers en andere stakeholders die veilige, inclusieve en betekenisvolle participatie van jonge mantelzorgers willen bevorderen.

1.3 Hoe het kader tot stand kwam

Het participatiekader bouwt voort op onderzoeksbevindingen, beleidsrichtlijnen en ervaringskennis die gedurende het OUR VOICES-project werden verzameld.

Ten eerste bouwt het voort op de bevindingen van Deliverable D2.1. Dat rapport onderzocht bestaande mechanismen voor kinder- en jongerenparticipatie en bracht hiaten en ongelijkheden in kaart in de participatie van kinderen en jongeren aan besluitvorming in verschillende contexten. Daarbij ging bijzondere aandacht naar de

participatiedrempels die kinderen in kwetsbare situaties ervaren, onder wie jonge mantelzorgers.

Ten tweede steunt het kader op Deliverable D2.2, waarin de minimumondersteuningsstandaarden voor jonge mantelzorgers en de principes voor kinderp participatie werden vastgelegd (*Young Carers' Minimum Support Standards and Child Participation*). Samen vormen deze standaarden de basis om te begrijpen wat veilige, betekenisvolle en op rechten gebaseerde participatie van jonge mantelzorgers inhoudt.

Ten derde integreert het kader de bevindingen van de stakeholderconsultaties die binnen werkpakket 3 van het project werden uitgevoerd en in Deliverable D3.1 gerapporteerd. Consultaties met jonge mantelzorgers, hun familie en naasten, professionals, beleidsmakers en institutionele stakeholders in Bulgarije, Vlaanderen (België) en Italië brachten participatiedrempels, faciliterende factoren en gewenste participatievormen in kaart. De bevindingen onderstreepten het belang van herkenning, flexibiliteit, privacy en vertrouwelijkheid, steun van vertrouwde volwassenen, mogelijkheden tot contact met peers en duidelijke opvolging die laat zien hoe de inbreng van kinderen en jongeren werd meegenomen en gebruikt.

Tot slot put het kader uit de ervaring en expertise van de leden van de *Young Carers Working Group* van Eurocarers (EYCWG). Deze werkgroep brengt jonge mantelzorgers, voormalige jonge mantelzorgers en organisaties die met en voor jonge mantelzorgers werken uit heel Europa samen, en adviseert Eurocarers bij hun werk rond jonge mantelzorgers op Europees niveau. Hun perspectieven op de realiteit van jonge mantelzorgers in verschillende nationale contexten hebben de aanpak van het project mee vormgegeven.

Daarnaast werd een bijna afgewerkte versie van het kader ter kritische feedback voorgelegd aan jonge mantelzorgers in de drie pilotlanden. In plaats van het volledige kader te verspreiden, werd in het Engels een samenvatting van twee pagina's opgesteld die de faciliterende voorwaarden en de vijf participatiemechanismen in toegankelijke taal uitlegde. Die tweepager werd vertaald naar het Nederlands, Italiaans en Bulgaars en verspreid met vijf open vragen daarbij. Door de focus op elementen uit het participatiekader waarmee jonge mantelzorgers zelf in aanraking zouden komen, en op wat elk element in de praktijk voor hen zou betekenen, kon een gerichte vraag worden gesteld: sluiten deze voorwaarden en mechanismen aan bij hun eigen leefwereld en wat vinden ze in de praktijk belangrijk, maar zien ze in de ontwerpversie nog niet aan bod komen? Negen jongeren gaven hun input: vier uit Bulgarije, drie uit Italië en twee uit Vlaanderen (België). De Italiaanse en Vlaamse respondenten waren 18 jaar of ouder. In Emilia-Romagna weerspiegelt dat een regionale definitie die de leeftijdsgrens voor jonge mantelzorgers doortrekt tot 24 jaar; in Vlaanderen weerspiegelt het wie binnen de beschikbare feedbacktermijn bereikt kon worden.

De antwoorden werden anoniem verzameld. De tweepager werd aan partners ter beschikking gesteld als printversie en als onlineformulier, zodat jongeren konden

reageren op een manier die voor hen het beste past. Er werd niet gevraagd naar namen, contactgegevens of andere identificeerbare informatie, en respondenten kregen geen vragen over hun eigen zorgsituatie: de vragen gingen over het ontwerp van de voorwaarden en mechanismen, niet over de persoonlijke omstandigheden van de respondenten. Zo bleef de omvang van de verzamelde gegevens in verhouding tot het doel van de feedbackronde en konden jonge mantelzorgers vrijuit feedback geven op de tweepager van het participatiekader. Alle gegevens werden verwerkt in overeenstemming met de AVG (GDPR).

Respondenten werden vooraf geïnformeerd over wat deelname inhield: dat deelname vrijwillig was, dat ze vragen mochten overslaan, dat hun opmerkingen in niet-identificeerbare vorm in dit rapport zouden worden gerapporteerd, en dat hun antwoorden gebruikt zouden worden voor de pilotactiviteiten binnen taak 3.3 van het OUR VOICES-project. Ook werd uitgelegd dat deelname geen gevolgen zou hebben voor ondersteuning, afspraken en hun eigen situatie.

Het ging om een kritische toetsing van een participatiekader dat al grotendeels was uitgeschreven, niet om een co-designproces, en het aantal respondenten is te klein om uitspraken te doen over wat jonge mantelzorgers in het algemeen verkiezen; een dergelijke claim wordt hier dan ook niet gemaakt. Respondenten werd gevraagd aan te geven waar een ontwerpkeuze niet aansloot bij hun eigen ervaringen of mening. Hun opmerkingen worden in de tekst weergegeven onder de rubrieken “Wat jonge mantelzorgers over dit mechanisme zeiden” en “Wat jonge mantelzorgers over deze voorwaarden zeiden”, als kritische kanttekening bij de mechanismen en de voorwaarden en niet als wijzigingen die in het kader werden aangebracht. Verschillende opmerkingen roepen vragen op waarop de pilots binnen taak 3.3 een beter antwoord kunnen geven. Juist door ze naast de mechanismen te lezen, worden die vragen concreet genoeg om te testen.

Samen vormen deze bronnen de kennisbasis van het kader: gevestigde standaarden voor kinderparticipatie, professionele en organisatorische expertise en de ervaringskennis van jonge mantelzorgers uit de consultaties van D3.1, getoetst aan de kritische feedback van jonge mantelzorgers op de ontwerpversie van het participatiekader.

2. Europese en internationale beleidscontext en initiatieven

Het kader is verankerd in de belangrijkste Europese en internationale beleidsinstrumenten en initiatieven die het recht van kinderen erkennen om gehoord te worden en te participeren in beslissingen die hen aanbelangen. Ze roepen ook op tot sterkere ondersteuning van kinderen in kwetsbare situaties. Deze kaders benadrukken de noodzaak om te garanderen dat kinderen en jongeren die te maken hebben met achterstelling, uitsluiting of andere vormen van kwetsbaarheid, dit recht op voet van gelijkheid met anderen kunnen uitoefenen.

Op EU-niveau is de Europese Kindergarantie het belangrijkste beleidskader van de EU om de toegang tot essentiële diensten voor kinderen uit kwetsbare situaties te verbeteren en zo kinderarmoede en sociale uitsluiting te voorkomen en te bestrijden. Aanbeveling (EU) 2021/1004 van de Raad, waarmee de Kindergarantie werd ingesteld, moedigt de lidstaten aan om de toegang te waarborgen tot voor- en vroegschoolse educatie en opvang, onderwijs en gezondheidszorg, evenals daadwerkelijke toegang tot gezonde voeding en adequate huisvesting (Council of the European Union, 2021). Hoewel jonge mantelzorgers niet uitdrukkelijk als afzonderlijke doelgroep worden benoemd, ervaren velen van hen moeilijkheden op het vlak van onderwijs, gezondheid, welzijn en sociale inclusie die rechtstreeks aansluiten bij de doelstellingen van de Kindergarantie. Maatregelen die de herkenning, participatie en ondersteuning van jonge mantelzorgers willen verbeteren, kunnen daardoor bijdragen aan de uitvoering van de Kindergarantie op nationaal, regionaal en lokaal niveau.

Het EU-platform voor de participatie van kinderen (EU Children's Participation Platform), een initiatief van de Europese Commissie, is op Europees niveau een belangrijk mechanisme om betekenisvolle participatie van kinderen in beleid en besluitvorming mogelijk te maken (European Commission, z.d.). Het platform bevordert principes als inclusiviteit, toegankelijkheid, feedback en de betrokkenheid van kinderen bij besluitvormingsprocessen. Deze principes zijn terug te vinden in het participatiekader en geven mede richting aan de manier waarop het de participatie van jonge mantelzorgers benadert.

Het kader houdt ook rekening met Aanbeveling CM/Rec(2012)2 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa aan de lidstaten over de participatie van kinderen en jongeren onder de 18 jaar. De aanbeveling roept op om de participatierechten van kinderen te beschermen en te bevorderen, en om betekenisvolle mogelijkheden

tot participatie te creëren op school, in de gezondheidszorg, in gemeenschappen, in diensten en in publieke besluitvorming (Council of Europe, 2012).

Op internationaal niveau is het kader verankerd in het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind (IVRK), in het bijzonder in artikel 12. Dat artikel erkent het recht van elk kind om zijn mening vrij te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan die mening passend belang wordt gehecht in overeenstemming met de leeftijd en de rijpheid van het kind (United Nations, 1989).

Het kader steunt daarnaast op Algemeen Commentaar nr. 12 van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind. Dat commentaar verduidelijkt dat betekenisvolle participatie moet worden opgevat als een doorlopend proces van informatie-uitwisseling en dialoog tussen kinderen en volwassenen. Het benadrukt dat participatie transparant en informatief, vrijwillig, respectvol, relevant, kindvriendelijk, inclusief, ondersteund door training, veilig en risicobewust, en verantwoordbaar moet zijn (United Nations Committee on the Rights of the Child, 2009).

Samen vormen deze instrumenten en initiatieven een duidelijke basis voor het participatiekader: jonge mantelzorgers moeten erkend en geïnformeerd worden, ondersteuning krijgen om hun mening veilig en vrijwillig te uiten, op een betekenisvolle manier betrokken worden bij beslissingen die hen aanbelangen, en duidelijke terugkoppeling krijgen over hoe hun inbreng die beslissingen heeft beïnvloed.

3. Wat we leerden uit D3.1

De stakeholderconsultaties die binnen werkpakket 3 werden uitgevoerd, leverden waardevolle inzichten op in de participatie-ervaringen, verwachtingen en ondersteuningsnoden van jonge mantelzorgers en in de perspectieven van familie en naasten, professionals en beleids- en institutionele stakeholders. De consultaties vonden plaats in drie verschillende nationale contexten, met relatief kleine en niet-representatieve steekproeven. De bevindingen mogen daarom niet worden gelezen als representatief voor alle jonge mantelzorgers of stakeholdergroepen. Toch kwamen over de deelnemende landen en stakeholdergroepen heen een aantal terugkerende thema's naar voren. Die leverden belangrijke praktische inzichten op voor de ontwikkeling van het kader.

De bevindingen gaven aan dat jonge mantelzorgers binnen bestaande participatiestructuren grotendeels onzichtbaar blijven. Tegelijkertijd wezen stakeholders op een aantal gedeelde voorwaarden die betekenisvolle participatie mogelijk maken, waaronder flexibiliteit, emotionele veiligheid, verbinding met leeftijdsgenoten, steun van vertrouwde volwassenen, respect voor privacy en vertrouwelijkheid, en duidelijke opvolging die toont hoe de inbreng van kinderen en jongeren werd meegenomen en gebruikt.

De volgende paragrafen vatten de belangrijkste lessen uit de consultaties samen en tonen hoe die lessen richting gaven aan de principes, participatiemechanismen en implementatierichtlijnen van dit kader.

3.1 Jonge mantelzorgers

In de drie deelnemende landen gaven jonge mantelzorgers aan dat ze zich eerder gehoord voelen in informele settings, bij familie en vrienden, in het jeugdwerk en in peeromgevingen dan binnen formele instellingen. Velen maakten een onderscheid tussen de kans krijgen om te spreken en echt gehoord worden. Echt gehoord worden associeerden ze met respect krijgen, duidelijke opvolging en zichtbare aanwijzingen dat hun inbreng beslissingen heeft beïnvloed of tot verandering heeft geleid.

De meest genoemde drempels voor participatie waren tijdgebrek, vermoeidheid, emotionele druk, de combinatie met andere verantwoordelijkheden, angst om veroordeeld te worden en stigma rond het opnemen van zorgverantwoordelijkheden. Jongeren gaven duidelijk de voorkeur aan flexibele en toegankelijke participatiemogelijkheden die weinig belasting met zich meebrengen, vooral wanneer die hen in contact brengen met leeftijdsgenoten met vergelijkbare ervaringen. Privacy, vertrouwelijkheid, emotionele veiligheid en steun van vertrouwde volwassenen kwamen naar voren als essentiële voorwaarden voor betekenisvolle participatie.

Lessen voor het participatiekader

- Participatiemogelijkheden moeten flexibel en aanpasbaar zijn, en afgestemd op de beschikbaarheid van jongeren in plaats van op wat voor de organisatie het best uitkomt.
- Benaderingen waarin leeftijdsgenoten met vergelijkbare ervaringen een centrale rol spelen, verdienen de voorkeur.
- Vertrouwelijkheid en emotionele veiligheid moeten gewaarborgd worden door passende emotionele ondersteuning te bieden.
- Jongeren moeten tijdig en op een toegankelijke manier feedback krijgen over hoe hun standpunten werden meegenomen en hoe ze beslissingen en resultaten hebben beïnvloed.

3.2 Familie en naasten

Familie en naasten stonden over het algemeen positief tegenover de participatie van jonge mantelzorgers en erkenden hun recht om gehoord te worden. Ze uitten wel bezorgdheid over de mogelijke emotionele belasting van participatie, de extra druk die ze zou kunnen veroorzaken en het risico op stigma. Familie en naasten stonden het meest open voor participatie wanneer deze vrijwillig was, duidelijk werd uitgelegd, de privacy respecteerde en afgestemd was op de gezinssituatie. Ze benadrukten ook het belang van steun van vertrouwde volwassenen en van passende emotionele en praktische ondersteuning vóór, tijdens en na participatieactiviteiten.

Lessen voor het participatiekader

- Participatie moet vrijwillig zijn. Jongeren krijgen vooraf duidelijke en toegankelijke uitleg over het doel, de vorm en de mogelijke resultaten.
- Activiteiten moeten rekening houden met de gezinssituatie, de zorgverantwoordelijkheden, de beschikbaarheid en de ondersteuningsnoden van jonge mantelzorgers.
- Familieleden moeten op een gepaste manier geïnformeerd en betrokken worden wanneer dat in het belang is van de jonge mantelzorger en overeenstemt met diens wensen.
- Afspraken over bescherming (safeguarding), vertrouwelijkheid en emotionele ondersteuning moeten vanaf het begin duidelijk worden gecommuniceerd.
- Passende emotionele en praktische ondersteuning moet beschikbaar zijn vóór, tijdens en na de participatie.

3.3 Professionals

Professionals gaven herhaaldelijk aan dat ze het moeilijk vinden om mogelijke zorgverantwoordelijkheden op te merken en jonge mantelzorgers op een zorgvuldige manier te herkennen. Dat vormde een belangrijke participatiedrempel. Veel professionals in de drie deelnemende landen gaven aan dat ze weinig ervaring hebben met het betrekken van jonge mantelzorgers bij bestaande participatiestructuren voor kinderen en jongeren.

Professionals wezen ook op een reeks institutionele drempels, waaronder een gebrek aan bewustzijn over jonge mantelzorgers, onvoldoende vorming, andere organisatorische prioriteiten die voorgaan en beperkte organisatorische capaciteit om betekenisvolle participatie te plannen en te ondersteunen.

Lessen voor het participatiekader

- Sensibilisering en zorgvuldige processen voor herkenning moeten aanwezig zijn voordat participatieactiviteiten van start gaan.
- Medewerkers moeten passende vorming krijgen over jonge mantelzorgers, de participatierechten van kinderen en participatiemethoden.
- Participatie moet waar mogelijk worden ingebed in bestaande structuren, maar alleen als die toegankelijk en veilig zijn en kunnen inspelen op de situatie van jonge mantelzorgers.
- Waar bestaande structuren niet aan de noden van jonge mantelzorgers kunnen beantwoorden, moeten specifieke participatiemogelijkheden worden ontwikkeld.
- Organisaties moeten voldoende personeelstijd, middelen en organisatorische ondersteuning voorzien, en duidelijk vastleggen wie verantwoordelijk is voor participatieactiviteiten.
- Professionals moeten toegang hebben tot praktische richtlijnen en gespecialiseerde ondersteuning wanneer er zorgen of ondersteuningsnoden opduiken.

3.4 Beleidsmakers

In de consultaties erkenden beleids- en institutionele stakeholders het belang van kinder- en jongerenparticipatie. Volgens hen zijn jonge mantelzorgers zelden zichtbaar binnen bestaande participatiemechanismen. Ze zagen mogelijkheden om jonge mantelzorgers te betrekken bij bestaande lokale, regionale en nationale participatiestructuren, maar benadrukten tegelijk de nood aan praktische, duurzame en contextgevoelige benaderingen. Ze onderstreepten ook het belang van werken via bestaande structuren in bestuur, onderwijs, gezondheidszorg en welzijn, in plaats van parallelle structuren op te zetten.

Lessen voor het participatiekader

- Participatiemechanismen moeten voortbouwen op bestaande structuren, maar alleen waar die geschikt en toegankelijk zijn en kunnen inspelen op de situatie van jonge mantelzorgers.
- De participatie van jonge mantelzorgers moet gekoppeld worden aan concrete processen van beleidsontwikkeling en van het ontwerpen en verbeteren van dienstverlening.
- Participatiebenaderingen moeten worden afgestemd op de lokale en nationale context, zonder de kernprincipes van het kader los te laten.
- Om jonge mantelzorgers te herkennen, te bereiken en te ondersteunen, is sectoroverschrijdende samenwerking nodig tussen onderwijs, gezondheidszorg, welzijn, jeugdwerk en middenveld.

3.5 Belangrijkste implicaties

Ondanks verschillen tussen de landen wezen de stakeholdergroepen telkens op dezelfde vijf voorwaarden die betekenisvolle participatie van jonge mantelzorgers mogelijk maken:

1. **Herkenning:** jonge mantelzorgers moeten eerst hun eigen ervaringen kunnen herkennen en op een zorgvuldige manier door organisaties en professionals herkend worden, zodat er veilige toegangswegen tot participatie ontstaan.
2. **Toegankelijkheid:** participatiemogelijkheden moeten flexibel en inclusief zijn, en verenigbaar met de zorgverantwoordelijkheden en de individuele ondersteuningsnaden van jonge mantelzorgers.
3. **Veiligheid:** participatie moet privacy en vertrouwelijkheid waarborgen en passende emotionele ondersteuning bieden.
4. **Verbinding met leeftijdsgenoten:** jonge mantelzorgers moeten kansen krijgen om in contact te komen met anderen met vergelijkbare ervaringen.
5. **Feedback en impact:** kinderen en jongeren moeten duidelijke en tijdige feedback krijgen over hoe hun inbreng werd meegenomen en of, en zo ja hoe, die inbreng de besluitvorming heeft beïnvloed.

Deze bevindingen vormen de basis voor de participatieprincipes, mechanismen en implementatierichtlijnen die in de volgende hoofdstukken van dit kader worden voorgesteld.

4. Principes voor betekenisvolle participatie

De volgende principes beschrijven wat participatie doorgaans betekenisvol maakt voor jonge mantelzorgers, en welke verantwoordelijkheden organisaties en volwassenen dragen die participatie faciliteren. Ze bouwen voort op de minimale ondersteuningsstandaarden uit Deliverable D2.2, zijn verankerd in artikel 12 van het VN-Kinderrechtenverdrag en zijn geordend volgens het participatiemodel van Laura Lundy (Ruimte, Stem, Publiek, Invloed). Dezelfde vier dimensies structureren ook de participatiemechanismen in hoofdstuk 5 en de aanpak voor monitoring en evaluatie in hoofdstuk 7. Zo ontstaat een consistente samenhang tussen de principes van het kader, de praktische mechanismen en de indicatoren waarmee hun effectiviteit wordt beoordeeld.

Herkenning is een basisvoorwaarde voor alle vier de dimensies. Jonge mantelzorgers kunnen geen gebruikmaken van participatiemogelijkheden als hun situatie en ervaringen volledig onopgemerkt blijven. Herkenning moet wel zorgvuldig en vrijwillig gebeuren, en gekoppeld zijn aan passende informatie en ondersteuning. Herkenning mag niet opdringerig gebeuren en mag jongeren niet verplichten om het label “jonge mantelzorger” over te nemen. Herkenning is daarom een faciliterende basisvoorwaarde, waarbij jonge mantelzorgers ondersteund worden om hun eigen ervaringen te herkennen en op een zorgvuldige manier herkend worden door professionals en organisaties.

De volgende vier dimensies beschrijven samen wat nodig is om participatie betekenisvol te maken:

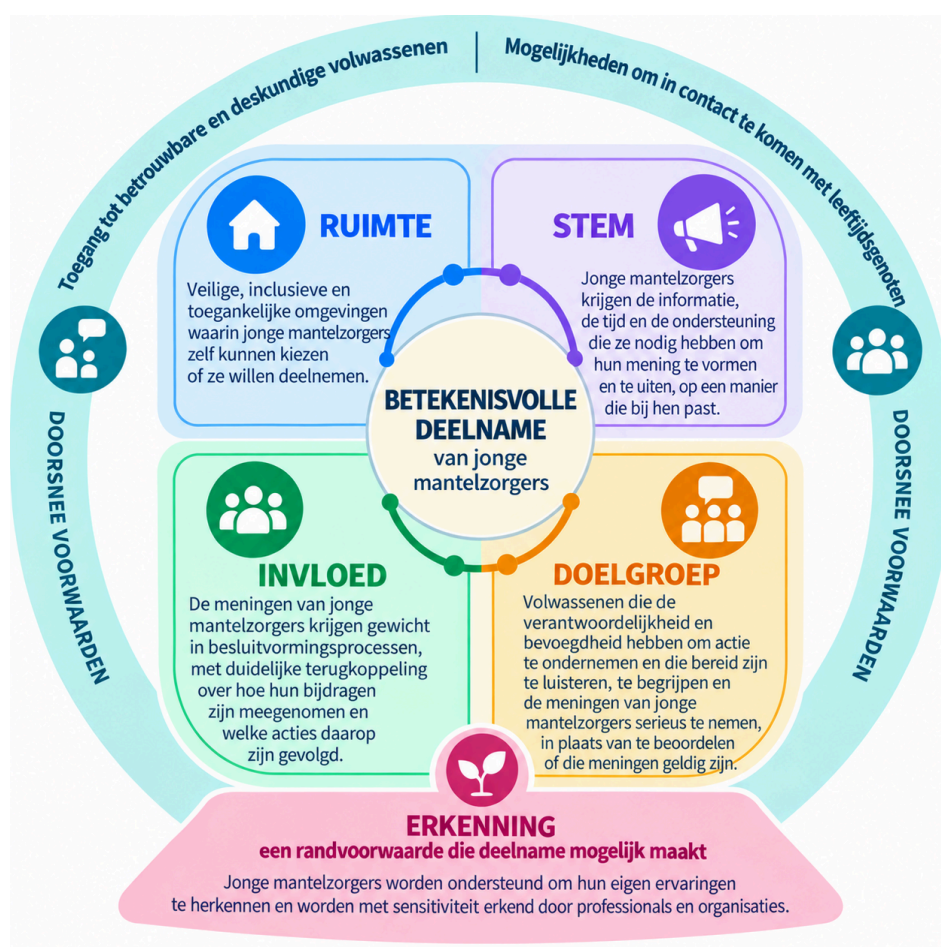
- **Ruimte:** veilige, inclusieve en toegankelijke omgevingen waarin jonge mantelzorgers ervoor kunnen kiezen om te participeren.
- **Stem:** jonge mantelzorgers krijgen de informatie, de tijd en de ondersteuning die ze nodig hebben om hun standpunten te vormen en te uiten op een manier die voor hen werkt.
- **Publiek:** volwassenen die de verantwoordelijkheid en de bevoegdheid hebben om te handelen, en die bereid zijn om naar de standpunten van jonge mantelzorgers te luisteren, ze te begrijpen en ernstig te nemen, in plaats van te beoordelen of die standpunten wel terecht zijn.
- **Invloed:** de standpunten van jonge mantelzorgers krijgen gewicht in de besluitvorming, met duidelijke feedback over hoe hun inbreng werd meegenomen en welke acties erop volgden.

Elke dimensie heeft een eigenheid, maar ze staan niet los van elkaar. Het Lundy-model koppelt ze aan de twee aspecten van het recht van kinderen om gehoord te worden volgens artikel 12 IVRK: Ruimte en Stem hebben betrekking op

het recht om een mening te uiten, Publiek en Invloed op het recht dat aan die mening passend belang wordt gehecht (Lundy, 2007). De dimensies worden in bovenstaande volgorde beschreven voor de duidelijkheid, maar niet omdat ze in deze volgorde doorlopen moeten worden. Ruimte en Stem hoeven dus als dimensies niet eerst op punt te staan voordat Publiek en Invloed aan bod komen.

Naast herkenning als basisvoorwaarde en de vier dimensies zijn er twee overkoepelende voorwaarden die voor alle dimensies gelden. Ten eerste moeten jonge mantelzorgers toegang hebben tot vertrouwde volwassenen met kennis van zaken die gedurende het hele participatieproces praktische en emotionele ondersteuning kunnen bieden. Ten tweede moeten ze, als ze dat wensen, kansen krijgen om in contact te komen met leeftijdsgenoten die vergelijkbare ervaringen hebben.

Figuur 1: Herkenning als basisvoorwaarde, de vier dimensies van participatie en de twee overkoepelende voorwaarden

(Deze afbeelding werd gegenereerd met systemen voor artificiële intelligentie en werd vervolgens door mensen nagekeken, geverifieerd en goedgekeurd om de juistheid ervan te waarborgen. Overeenkomstig Verordening (EU) 2024/1689 (AI-verordening).)

Basisvoorwaarde: erkenning en herkenning

Wat het betekent. Jonge mantelzorgers worden op een zorgvuldige manier herkend in de omgevingen waar ze al komen, en worden erkend als een groep met specifieke rechten, ervaringen en ondersteuningsnaden. Herkenning moet inspelen op hun zorgverantwoordelijkheden, zonder hen uitsluitend via die rol te definiëren of te vereisen dat ze het label ‘jonge mantelzorger’ overnemen.

Waarom is dit belangrijk? Herkenning mag niet alleen afhangen van jonge mantelzorgers die hun situatie zelf bekendmaken. Zorgverantwoordelijkheden blijven immers vaak verborgen, worden in gezinnen als normaal beschouwd of worden door familieleden of de jongeren zelf niet als zodanig herkend. Herkenning is daarom een faciliterende basisvoorwaarde voor betekenisvolle participatie.

Checklist:

- Voorzie vorming voor medewerkers, zodat ze mogelijke zorgverantwoordelijkheden kunnen herkennen en er zorgvuldig op kunnen reageren. Dat geldt voor de omgevingen waar jonge mantelzorgers en hun gezinnen al komen, zoals scholen en onderwijsinstellingen, welzijnsvoorzieningen, gemeentelijke jeugddiensten, buurtorganisaties en de gezondheidszorg, waar het gezin vaak wel bekend is, ook al is de jonge mantelzorger dat niet.
- Erken jonge mantelzorgers als een afzonderlijke groep in beleidsplannen, strategieën en procedures van organisaties.
- Houd oog voor de bredere ontwikkeling van kinderen en jongeren, niet alleen voor hun zorgrol.
- Zorg ervoor dat herkenning vrijwillig, vertrouwelijk en niet-stigmatiserend is, en gekoppeld wordt aan passende ondersteuning.
- Zorg voor duidelijke routes naar informatie, een inschatting van wat nodig is, doorverwijzing en ondersteuning wanneer blijkt dat er meer nodig is.

Ruimte: veilige en faciliterende omgevingen

Wat het betekent. Jonge mantelzorgers hebben toegang tot veilige en inclusieve ruimtes op maat van kinderen en jongeren waarin ze ervoor kunnen kiezen om te participeren. Ze krijgen de praktische ondersteuning, de toegankelijke informatie en de redelijke aanpassingen die ze nodig hebben om deel te nemen. Ruimte staat voor een faciliterende omgeving: ze omvat de voorwaarden, relaties en processen die participatie mogelijk maken.

Waarom is dit belangrijk? Jonge mantelzorgers hebben momenten nodig waarin ze gewoon kind of jongere kunnen zijn, zonder dat hun zorgrol centraal staat. Ze hebben ook duidelijke en toegankelijke toegangswegen nodig tot bestaande participatiestructuren. Twee aandachtspunten zijn daarbij bijzonder belangrijk. Ten eerste kan een aanpak nodig zijn die het hele gezin betreft, omdat passende ondersteuning voor de persoon die zorg nodig heeft de drempels voor de participatie van de jonge mantelzorger kan verlagen. Dat moet in evenwicht worden gebracht met het recht van de jongere op privacy, autonomie en onafhankelijke

ondersteuning. Ten tweede is een doeltreffende sectoroverschrijdende coördinatie nodig, zodat jonge mantelzorgers en hun gezinnen niet op zichzelf zijn aangewezen om hun weg te vinden in onderwijs, gezondheidszorg, welzijn en lokale dienstverlening.

Checklist:

- Voorzie veilige, uitnodigende en toegankelijke fysieke of digitale participatieruimtes.
- Bied informatie aan in duidelijke, leeftijdsgeschikte formats en via meer dan één communicatiekanaal.
- Creëer duidelijke toegangswegen tot bestaande participatiestructuren voor kinderen of jongeren.
- Ga na welke ondersteuning jonge mantelzorgers en hun gezin nodig kunnen hebben vóór, tijdens en na de participatie.
- Zorg voor afstemming tussen scholen, gezondheidszorg, welzijn, jeugddiensten en relevante organisaties.

Stem: ondersteuning bij het uiten van standpunten

Wat het betekent. Jonge mantelzorgers worden actief geholpen om hun standpunten te vormen en te uiten op een manier die voor hen gepast aanvoelt. Ze kiezen zelf of, wanneer en hoe ze participeren, wat ze willen delen en welke communicatiemethoden hun voorkeur hebben.

Waarom is dit belangrijk? Gevraagd worden is nog niet hetzelfde als gehoord worden. Betekenisvolle participatie kan tijd voor reflectie vereisen, toegankelijke informatie, aanmoediging en een waaier aan flexibele en creatieve werkvormen, zoals tekenen, photovoice, een buurtkaart of levenslijn maken, storytelling en digitale tools, afgestemd op de leeftijd, de situatie, de communicatievoorkeuren en de ondersteuningsnaden van elke jonge mantelzorger. Deze werkvormen komen uit de praktijk van participatief werken (Neumeister et al., 2024). Ze worden hier vermeld als praktische instrumenten binnen de mechanismen, niet als onderzoeksmethode. Jonge mantelzorgers moeten toegang hebben tot gevormde en vertrouwde volwassenen die hen kunnen helpen het proces te begrijpen en hun standpunten te uiten. Ondersteuning moet beschikbaar zijn waar nodig, met respect voor jongeren die liever zelfstandig, anoniem of samen met leeftijdsgenoten participeren. Het recht om te participeren omvat ook het recht om niet te participeren. Participatie moet gedurende het hele proces vrijwillig blijven.

Checklist:

- Gebruik creatieve werkvormen die passen bij de individuele jonge mantelzorger.
- Bied een keuze aan tussen mondelinge, schriftelijke, visuele, creatieve en digitale participatiemethoden.
- Geef jonge mantelzorgers duidelijke en toegankelijke informatie op maat van hun leeftijd, nog voordat hun gevraagd wordt hun standpunt te uiten.

- Zorg dat jongeren kunnen rekenen op steun van een gevormde en vertrouwde volwassene, zonder dat die volwassene bij elke activiteit aanwezig moet zijn.
- Zorg ervoor dat de participatie van jonge mantelzorgers echt vrijwillig blijft en dat ze zich op elk moment kunnen terugtrekken.

Publiek: een luisterend oor zonder oordeel

Wat het betekent. De volwassenen en instellingen aan wie jonge mantelzorgers hun standpunten meegeven, zijn bereid om te luisteren, ze te begrijpen en ernstig te nemen, in plaats van participatie in de eerste plaats te benaderen als een gelegenheid om jonge mantelzorgers te beoordelen, in vraag te stellen of te veroordelen.

Waarom is dit belangrijk? Jonge mantelzorgers kunnen professionals eerder als beoordelend dan als ondersteunend ervaren, en kunnen informatie achterhouden uit angst voor negatieve gevolgen. Sommigen vrezen met name dat het bekendmaken van hun zorgsituatie zal leiden tot ingrijpen in het gezin of tot kritiek op hoe het gezin met de situatie omgaat (D2.2). Een ontvankelijk publiek is essentieel, maar niet voldoende. Luisteren zonder te reageren of verandering mogelijk te maken, kan nog altijd uitmonden in schijnparticipatie. De verantwoordelijkheid om met de standpunten van jonge mantelzorgers aan de slag te gaan en feedback te geven, komt aan bod onder de dimensie Invloed.

Checklist:

- Bereid de volwassenen die de standpunten ontvangen vooraf voor, met aandacht voor de participatierechten van kinderen, actief luisteren en een niet-oordelende houding.
- Maak de angst voor gevolgen openlijk bespreekbaar.
- Stel jonge mantelzorgers gerust: wat ze delen, wordt niet tegen hen of hun gezin gebruikt.
- Leg uit wie de standpunten van jonge mantelzorgers te horen krijgt en wat er met de informatie gebeurt: hoe ze wordt genoteerd, met wie ze wordt gedeeld en waarvoor ze wordt gebruikt.
- Maak duidelijk of de activiteit dient voor participatie, voor consultatie, voor het inschatten van ondersteuningsnaden of voor een combinatie daarvan.

Invloed: macht delen, feedback en verankering

Wat het betekent. De standpunten van jonge mantelzorgers leiden tot weloverwogen beslissingen en zichtbare verandering, en jonge mantelzorgers worden waar passend op een betekenisvolle manier betrokken bij het vormgeven van

beslissingen. Participatie is duurzaam en verankerd, en blijft niet beperkt tot een eenmalige activiteit.

Waarom is dit belangrijk? Invloed is een essentiële dimensie van participatie en het punt waarop de kloof tussen om je mening gevraagd worden en écht gehoord worden wordt gedicht. Invloed vraagt om coproductie in ontwerp, uitvoering en evaluatie; om snelle, kindvriendelijke feedback, zodat jonge mantelzorgers zien hoe hun standpunten werden gebruikt en wat er veranderde; en om modellen die hun waarde hebben bewezen, zodat die de stap kunnen zetten van pilot naar een duurzame praktijk met voldoende middelen. Invloed vereist niet dat met elk standpunt iets gedaan wordt, wel dat elk standpunt oprecht in overweging wordt genomen. Ze kent bovendien geen eindpunt: mechanismen zijn bedoeld om verankerd en telkens opnieuw bekeken te worden, niet om één keer te worden uitgevoerd.

Checklist:

- Betrek jonge mantelzorgers bij het ontwerp (co-design) en, waar passend, ook bij de uitvoering (coproductie). Participatie mag niet stoppen bij consultatie.
- Sluit de feedbacklus met tijdige, toegankelijke en kindvriendelijke feedback volgens het principe “jullie zeiden, wij deden”, en voorzie een toegankelijke en veilige klachtenregeling.
- Geef een eerlijke en begrijpelijke uitleg wanneer voorstellen niet kunnen worden uitgevoerd.
- Ga na of participatie invloed heeft gehad op beleid, diensten, praktijken of resultaten, in plaats van alleen de opkomst of de tevredenheid te meten.
- Plan van bij de start hoe het mechanisme verankerd wordt, zodat het niet stopt wanneer de pilot afloopt.

Diversiteit en inclusie

Jonge mantelzorgers verschillen sterk van elkaar, in leeftijd, gezinssituatie, achtergrond en de zorg die ze opnemen. Wie participatie ontwerpt voor ‘de’ jonge mantelzorger, bereikt er maar een deel van. Bestaand Europees onderzoek wijst erop dat meisjes de meerderheid vormen van de jonge mantelzorgers die in beeld komen, vaak tussen 60 en 70 procent (European Parliament, 2024). Dat patroon is echter niet overal hetzelfde. Een Italiaanse bevraging bij jongeren van 15 tot 24 jaar stelde een iets hogere prevalentie vast bij jongens (European Parliament, 2024), en recente longitudinale gegevens uit het Verenigd Koninkrijk wijzen erop dat de prevalentie bij jongens toeneemt (Letelier et al., 2024). Over jonge mantelzorgers met een migratieachtergrond of uit etnische minderheidsgroepen is nog minder onderzoek beschikbaar. Longitudinale studies uit het Verenigd Koninkrijk stellen vast dat jongeren uit sommige etnische minderheidsgroepen vaker mantelzorger zijn (Di Gessa et al., 2022; Letelier et al., 2024). Voor de meeste Europese landen ontbreken vergelijkbare gegevens. Bovendien worden etniciteit en migratieachtergrond in elk land anders gedefinieerd en geregistreerd, waardoor bevindingen uit het ene land niet zomaar gelden voor een ander. Dat heeft gevolgen

voor participatie. Zolang niet duidelijk is wie de jonge mantelzorgers in een bepaalde context zijn en wat ze meemaken, kunnen organisaties er niet van uitgaan dat hun gewone outreach iedereen even goed bereikt. Participatie moet daarom bewust zo worden opgezet dat ook jonge mantelzorgers bij wie verschillende drempels samenkomen, mee kunnen doen, en niet vooral jongeren die al zichtbaar en mondig zijn of al in contact staan met diensten.

Wat jonge mantelzorgers over deze voorwaarden zeiden:

Alle negen respondenten vonden de voorwaarden uit dit hoofdstuk belangrijk; niemand vond dat er één overbodig was. Wat de jongeren toevoegden, ging over de voorwaarde die in de praktijk vaak vergeten wordt. Eerlijke feedback werd het vaakst genoemd: volwassenen vragen jongeren naar hun mening en komen daarna niet terug om te vertellen wat ermee gebeurd is.

“Als ze vragen wat we denken, moeten ze ons achteraf ook vertellen wat er daardoor gebeurd is.” (jonge mantelzorger, Bulgarije)

Op de tweede plaats kwam afstemming op de individuele situatie, die in Italië werd omschreven als de moeilijkste voorwaarde om waar te maken, omdat zorgsituaties van elkaar verschillen en onvoorspelbaar zijn. Respondenten noemden ook lasten die in dit hoofdstuk niet expliciet aan bod komen: dezelfde zorgsituatie steeds opnieuw moeten uitleggen aan verschillende volwassenen, en vragen krijgen die verder in het gezinsleven doordringen dan de activiteit vereist. Een Italiaanse respondent beschreef het risico om deel te nemen voordat een jongere er klaar voor is als het delen van “het meest kwetsbare deel van zichzelf”, en waarschuwde dat een jongere zich daardoor eerder blootgesteld dan gehoord kan voelen. Een respondent in Vlaanderen wees op een ander risico: dat vragen over haar zorgrol de deur openzetten voor een oordeel over hoe ze zorgt, en haar opnieuw kunnen terugtrekken in het patroon waarin ze zichzelf opziet. Een andere Vlaamse respondent verwoordde dezelfde voorwaarde anders: wat soms ontbreekt, is gewoon gehoord worden, zonder dat wie luistert meteen naar oplossingen of naar medelijden grijpt.

Wat dit oproept. Deze punten lijken minder op drempels om in te stappen dan op vragen van veiligheid die opduiken wanneer een jonge mantelzorger al deelneemt aan participatieactiviteiten. Beoordeeld worden op hoe je zorgt, te horen krijgen dat je te jong bent om je eigen situatie te begrijpen, of op medeleven onthaald worden in plaats van op een antwoord: het wijst allemaal op iets belangrijks, namelijk hoe professionals naar een jonge mantelzorger kijken en met die jongere omgaan. Die blik is geen kwestie van toon of goede bedoelingen. Ze bepaalt of jongeren zich veilig genoeg voelen om te participeren en zich open te uiten, of besluiten dat het de moeite niet waard is. Deze reacties doen vermoeden dat die blik al gevoeld wordt lang voordat een volwassene zelf zou merken dat die houding is overgekomen. Het is dus iets waarvoor volwassenen alert moeten blijven. Opmerken wanneer een vraag verder in het gezinsleven doordringt dan de activiteit vereist, of de jongere zelf laten bepalen wanneer die er klaar voor is, moet het voorwerp zijn van een voortdurende dialoog.

5. Participatiemechanismen

Dit is de operationele kern van het kader. Elk mechanisme wordt voorgesteld als een profiel volgens een gemeenschappelijk sjabloon, zodat organisaties niet alleen begrijpen wat elk mechanisme inhoudt, maar ook hoe het jonge mantelzorgers kan ondersteunen doorheen de vier dimensies van het participatiemodel van Lundy, van Ruimte tot Invloed. Elk profiel benoemt de beslissingen die het mechanisme wil onderbouwen, wie verantwoordelijk is om naar de standpunten van jonge mantelzorgers te luisteren en erop te reageren, en de stappen die nodig zijn om participatie veilig, toegankelijk en haalbaar te maken voor jongeren die vaak niet in beeld zijn, weinig tijd hebben of hun situatie liever niet bekendmaken.

Twee aandachtspunten gelden voor alle vijf mechanismen. Het eerste is de volgorde. Starten met een peergroep gericht op onderlinge steun en participatie (mechanisme 1) is een aanbevolen vertrekpunt: jonge mantelzorgers moeten zich doorgaans eerst goed voelen bij wie ze zijn en veilig tussen peers, voordat ze het woord nemen tegenover een publiek. Het gaat om een aanbeveling, niet om een vaste volgorde: organisaties kiezen en combineren mechanismen afhankelijk van de beslissing die voorligt, de lokale context en de voorkeuren van jonge mantelzorgers zelf. Het tweede is het publiek: elk profiel benoemt de besluitvormer die de output ontvangt en de feedbacklus waarlangs een antwoord terugkomt. Een participatieactiviteit die wel een stem oplevert, maar niemand bereikt die de macht heeft om te handelen, blijft immers steken bij Stem, de tweede van de vier dimensies van Lundy.

Het projectvoorstel van OUR VOICES voorzagt in mechanismen zoals communitycentra voor ondersteuning en ontmoeting (*community resource centres*), fora en adviesgroepen. Het kader neemt adviesgroepen (mechanisme 3) en de fora uit het voorstel in de vorm van peergroepen gericht op onderlinge steun en participatie (mechanisme 1) over, bewust in laagdrempelige vormen. Tegenover permanente steunpunten is het kader terughoudender. Zowel D3.1 als D2.2 kiezen eerder voor laagdrempelige benaderingen die schijnparticipatie vermijden, en wijzen erop dat zware structuren moeilijk vol te houden zijn voor de jonge mantelzorgers die het meest onder druk staan. Een steunpunt kan daarom een thuisbasis zijn voor deze mechanismen waar er al een bestaat, maar hoeft niet eerst opgericht te worden. De mechanismen bouwen ook voort op bestaande structuren, zoals het EU-platform voor de participatie van kinderen (mechanisme 5).

Profielsjabloon (elk mechanisme wordt voorgesteld onder de volgende rubrieken): Doel en beslissing waaraan het bijdraagt; Lundy-dimensies; Publiek of besluitvormer; Opzet: Op maat van jonge mantelzorgers (herkenning, beschikbaarheid, zichtbaarheid en bescherming); De feedbacklus sluiten; Uitgewerkt voorbeeld.

De onderstaande tabel vat de vijf mechanismen samen. De gedetailleerde profielen volgen in de volgende paragrafen.

Tabel 1: De participatiemechanismen

1. PEERGROEP GERICHT OP ONDERLINGE STEUN EN PARTICIPATIE				
Lundy-dimensies (Lundy, 2007)	Publiek of besluitvormer	Wat er gevraagd wordt	Wat organisaties moeten voorzien	Wanneer inzetten
Ruimte en Stem	Intern. Beslissingen over de groep worden samen met de leden genomen	Korte sessies met vrije inloop en een vast verloop. Niets verlaat de ruimte zonder toestemming	Locatie, eten en vervoerskosten, een gevormde begeleider, een ervaringsdeskundige jongere als co-begeleider	Als eerste stap, voordat jongeren zich tot een extern publiek richten
2. SCHOOLPANEL JONGE MANTELZORGERS				
Lundy-dimensies (Lundy, 2007)	Publiek of besluitvormer	Wat er gevraagd wordt	Wat organisaties moeten voorzien	Wanneer inzetten
Ruimte en Stem, met Publiek wanneer de schoolleiding de input ontvangt en erop reageert	Een vast persoon als aanspreekpunt voor jonge mantelzorgers en de schooldirectie	Enkele korte bijeenkomsten per trimester, tijdens de schooluren. Deelname kan discreet blijven	Een vaste aanspreekpersoon voor jonge mantelzorgers, vergadertijd tijdens de schooluren, een schriftelijk antwoord	Wanneer de beslissing bij een school ligt
3. GEMEENTELIJKE ADVIESGROEP JONGE MANTELZORGERS				
Lundy-dimensies (Lundy, 2007)	Publiek of besluitvormer	Wat er gevraagd wordt	Wat organisaties moeten voorzien	Wanneer inzetten
Alle vier, met Publiek en Invloed	Een aangeduid lokaal (beleids)-verantwoordelijke die zich vooraf engageert om de input te ontvangen en erop te reageren	Vorbereidende sessies en een ontmoeting met de besluitvormer. De grootste tijdsinvestering van de vijf	Een geëngageerde besluitvormer, voorbereiding, begeleiding en een antwoord volgens "jullie zeiden, wij deden"	Wanneer invloed op lokaal beleid of lokale diensten het doel is
4. DIGITALE PARTICIPATIE				
Lundy-dimensies (Lundy, 2007)	Publiek of besluitvormer	Wat er gevraagd wordt	Wat organisaties moeten voorzien	Wanneer inzetten
Ruimte en Stem, met Publiek en Invloed wanneer de output naar een besluitvormer wordt geleid	Hangt af van het mechanisme waarbinnen het wordt ingezet	Input op eigen tempo, asynchroon en deels anoniem. Geen publieke aanwezigheid vereist	Een toegankelijk platform, moderatie- en beschermingsafspraken, een weg naar een besluitvormer	Naast de andere mechanismen, voor jonge mantelzorgers die niet fysiek aanwezig kunnen zijn of niet zichtbaar willen zijn
5. PARTICIPATIE IN BESTAANDE STRUCTUREN				
Lundy-dimensies (Lundy, 2007)	Publiek of besluitvormer	Wat er gevraagd wordt	Wat organisaties moeten voorzien	Wanneer inzetten
Mogelijk alle vier, omdat deze organen al over een publiek beschikken	De besluitvormers aan wie deze organen al input leveren	Het eigen ritme van het ontvangende orgaan, aangepast aan hun zorgsituatie. Geen bekendmaking van de zorgrol vereist	Aangepaste timing, vorm en uitnodigingskanalen, voorbereiding, een vertrouwde volwassene	Wanneer er al een geschikte structuur bestaat die zich kan aanpassen

Mechanisme 1: Peergroep gericht op onderlinge steun en participatie

Doel en beslissing waaraan het bijdraagt. Het mechanisme biedt een veilige ruimte zonder druk. Jonge mantelzorgers ontmoeten er leeftijdsgenoten met vergelijkbare ervaringen, steunen elkaar, kunnen er zichzelf zijn en voelen zich er verbonden met anderen. Zo bouwen ze zelfvertrouwen en vaardigheden op die latere participatie mogelijk maken. Verbinding met leeftijdsgenoten en wederzijdse steun zijn op zich al waardevolle resultaten. Het mechanisme kan ook een basis vormen voor participatie via andere mechanismen, wanneer leden in gesprek willen gaan met externe besluitvormers.

Lundy-dimensies. Ruimte en Stem.

Publiek of besluitvormer. Het directe publiek bestaat uit de begeleider van de groep en de gastorganisatie. Die organisatie moet de leden betrekken bij beslissingen over de werking van de groep. Willen deelnemers een thema buiten de groep aankaarten, dan wordt vooraf bepaald bij wie ze terecht kunnen: iemand die bevoegd en verantwoordelijk is om te reageren.

Opzet. Een terugkerende groep zonder druk bij een vertrouwde organisatie, die creatieve en sociale activiteiten combineert met ruimte voor gesprek. Eten en vervoerskosten worden vergoed, en er wordt gezorgd voor digitale toegang en voor de nodige toegankelijkheidsvoorzieningen. Sessies worden begeleid door gevormde volwassenen en, waar passend, mee begeleid door een jonge mantelzorger of een voormalige jonge mantelzorger.

Op maat van jonge mantelzorgers. Herkenning verloopt via de bestaande contacten, relaties, communicatiekanalen en doorverwijzingsroutes van de gastorganisatie, en via scholen, gezondheidszorg, welzijnsvoorzieningen en buurtorganisaties. Outreach moet relevante ervaringen en verantwoordelijkheden beschrijven, in plaats van alleen te steunen op de term jonge mantelzorger. Wat beschikbaarheid betreft, moeten sessies kort en flexibel zijn, en moeten jongeren vooraf weten wat ze kunnen verwachten. Werk waar mogelijk met een formule waarin elke sessie op zichzelf staat en op zich betekenisvol is, zodat een jongere er ook baat bij heeft als die maar één keer komt. Die werkvorm past bij jonge mantelzorgers die niet regelmatig naar een groep kunnen komen. Laat jonge mantelzorgers zelf beslissen hoe actief ze willen deelnemen. Ze moeten kunnen luisteren zonder iets te zeggen, activiteiten kunnen weigeren, een pauze kunnen nemen of zich kunnen terugtrekken zonder daar nadeel van te ondervinden. Wat zichtbaarheid betreft, gaat het om een beschermde, niet-publieke ruimte, en verlaat geen enkele bijdrage de ruimte zonder toestemming. Zorg ervoor dat vóór, tijdens en na de sessies een vertrouwde volwassene beschikbaar is en dat er duidelijke procedures voor bescherming en doorverwijzing bestaan.

De feedbacklus sluiten. Leden bepalen mee wat de groep doet en wanneer ze samenkomt, en zien hun beslissingen ook uitgevoerd worden. Wanneer ze ervoor kiezen hun gezamenlijke standpunten extern te delen, moeten de begeleiders duidelijk terugkoppelen wie die standpunten ontvangt, welk antwoord er kwam en welke acties volgden.

Uitgewerkt voorbeeld. Een organisatie organiseert wekelijks voor jonge mantelzorgers een groep na schooltijd die een gedeelde maaltijd, een creatieve activiteit en een open gesprek combineert. De vervoerskosten worden vergoed en een gevormde ervaringsdeskundige jongere treedt op als co-begeleider. Deelname verloopt via vrije inloop, zodat ook een jongere die maar één keer kan komen er baat bij heeft. In de loop van een trimester komen de leden eerst gewoon samen met anderen in dezelfde situatie en beslissen ze gaandeweg samen wat de groep doet. Enkelen brengen daarna een thema verder via mechanisme 3. Niets verlaat de ruimte zonder toestemming. Twee bevindingen liggen aan de basis van de keuze om dit mechanisme als eerste te plaatsen: contact met leeftijdsgenoten in een vergelijkbare situatie geeft een gevoel van verbondenheid en van niet de enige te zijn (onderbouwing uit Deliverable D2.2), en jonge mantelzorgers in de Vlaamse consultatie verkozen groepen met leeftijdsgenoten boven adviesgroepen die input leveren voor besluitvorming door volwassenen (onderbouwing uit Deliverable D3.1). Dat dit mechanisme als mogelijke basis wordt gepositioneerd, is daarom een onderbouwde ontwerphypothese die via de pilots en de evaluatie getoetst moet worden.

Wat jonge mantelzorgers over dit mechanisme zeiden:

Respondenten vonden het waardevol om anderen in een vergelijkbare situatie te ontmoeten. Toch maakten ze bij dit mechanisme de meeste kanttekeningen. In Bulgarije betekende een aparte groep buiten de school een bijkomende belasting voor hun beperkte tijd, en respondenten gaven ook aan dat ze niet wilden dat elke activiteit rond hun zorgrol georganiseerd werd. In Italië gaf een respondent de voorkeur aan een groep met leeftijdsgenoten; een andere was directer.

“Het is heel fijn, maar ik zou misschien bang zijn dat het alleen maar over mantelzorger zijn gaat.” (jonge mantelzorger, Italië)

Een Vlaamse respondent zou zo’n groep graag zien bestaan, maar had er zelf geen tijd voor. Een tweede zei dat ze nood had aan mensen die haar begrijpen, maar vond praten over zorg zwaar en verwachtte dat die zwaarte van bij het begin op de groep zou wegen.

Wat dit oproept. Wat respondenten tot dit mechanisme aantrekt, ligt dicht bij wat hen doet aarzelen. Mensen ontmoeten die de situatie begrijpen zonder dat die uitgelegd hoeft te worden, is wat ze er verwachten te vinden; tegelijk is het idee dat dit de hele basis van de groep vormt, een reden om te aarzelen om deel te nemen. Opvallend is dat geen enkele bedenking ging over hoe de groep begeleid wordt. De bedenkingen gingen over wat erbij horen zou gaan betekenen: nog een engagement met beperkte tijd, nog een setting die rond zorg georganiseerd is, een onderwerp waarover praten vermoeiend kan zijn, een ruimte vol mensen in een andere levensfase. Al deze bedenkingen kwamen van respondenten die het mechanisme ook een goed idee vonden. Dit profiel wil daarop inspelen door creatieve en sociale activiteiten te combineren met ruimte voor gesprek, en niets in deze antwoorden spreekt dat tegen. Wat de antwoorden wel toevoegen, is dat agenda en activiteiten alleen niet volstaan. Het hangt ook af van hoe een groep doorheen de tijd gedragen wordt en waarover de

groep voor de deelnemers gaat, iets waarvoor deelnemers en begeleiders sessie na sessie aandacht zouden hebben. De keuze van deelnemers om al dan niet over zorg te praten, in welke vorm ook, is daarbij essentieel: dat mag nooit een verplichting zijn of als een verplichting aanvoelen om deel te kunnen uitmaken van het mechanisme.

Mechanisme 2: Schoolpanel jonge mantelzorgers

Doel en beslissing waaraan het bijdraagt. Een gestructureerde manier waarop jonge mantelzorgers in een school mee vorm kunnen geven aan hoe de school jonge mantelzorgers herkent en erkent, en aan haar ondersteuningsmaatregelen en welzijnsbeleid. Het panel kan beslissingen onderbouwen over schoolbeleid, de aanpak van het schoolteam, afspraken rond aanwezigheid, leerondersteuning en communicatie met gezinnen.

Lundy-dimensies. Ruimte en Stem, met Publiek wanneer de schoolleiding de aanbevelingen van het panel ontvangt, erop reageert en ermee aan de slag gaat.

Publiek of besluitvormer. Het belangrijkste publiek bestaat uit de vaste aanspreekpersoon voor jonge mantelzorgers en de schooldirectie, samen met eventuele externe diensten voor leerlingenbegeleiding waarmee de school samenwerkt. Afhankelijk van de thema's die aan bod komen, kunnen ook het schoolbestuur of diensten voor leerlingenbegeleiding een relevant publiek zijn. De school moet duidelijk aangeven welke persoon of welk schoolorgaan bevoegd is om op elke aanbeveling te reageren.

Opzet. Richt een klein panel op dat enkele keren per trimester samenkomt en ondersteund wordt door een vaste aanspreekpersoon voor jonge mantelzorgers binnen het personeel, met een vaste weg waarlangs de input van het panel de schoolleiding bereikt. Jonge mantelzorgers moeten mee bepalen hoe het panel eruitziet, hoe vaak het samenkomt en hoe het werkt.

Op maat van jonge mantelzorgers. Herkenning verloopt via de eigen kanalen van de school (de inschrijvingsprocedure of het leerlingendossier, de medewerkers leerlingenbegeleiding en eventuele externe ondersteuningsdiensten), en het panel zelf draagt bij aan een betere herkenning. Leerlingen worden persoonlijk en discreet uitgenodigd en krijgen duidelijke informatie over het doel van het panel, de afspraken rond vertrouwelijkheid en het vrijwillige karakter van deelname. Wat beschikbaarheid betreft, vinden de bijeenkomsten plaats tijdens de schooluren in plaats van na school, en blijven ze kort. Wat zichtbaarheid betreft, moet deelnemen discreet kunnen blijven en worden jonge mantelzorgers niet tegen hun wil als mantelzorger bekendgemaakt bij hun medeleerlingen. Er moeten verschillende manieren worden aangeboden om bij te dragen, waaronder anonieme suggesties, individuele gesprekken, digitale input en deelname via een vertrouwde vertegenwoordiger.

De feedbacklus sluiten. De schoolleiding moet tijdig en schriftelijk reageren op elke reeks aanbevelingen, en daarbij aangeven wat zal veranderen en wat niet, en

waarom, wie verantwoordelijk is voor de uitvoering, wanneer de verandering verwacht wordt en hoe de panelleden de voortgang zullen opvolgen en evalueren.

Uitgewerkt voorbeeld. Young Carers National Voice, een netwerk van jonge mantelzorgers in het Verenigd Koninkrijk dat zijn leden vindt via lokale diensten voor jonge mantelzorgers, ontwikkelt zijn materiaal voor scholen samen met jonge mantelzorgers zelf, waaronder een instrument voor vroege herkenning en een checklist over jonge mantelzorgers voor scholen (Young Carers National Voice [YCNV], 2025b). Een schoolpanel is de lokale versie van dezelfde logica: jonge mantelzorgers geven zelf mee vorm aan de systemen en instrumenten van de school die bedoeld zijn om hen te herkennen en te ondersteunen.

Wat jonge mantelzorgers over dit mechanisme zeiden:

Voor respondenten in Bulgarije en Vlaanderen was dit het meest praktische mechanisme, om dezelfde reden: de school is een plek waar ze, zoals ze zelf aangaven, veel tijd doorbrengen en waar ze, in het beste geval, toegang hebben tot vertrouwde volwassenen. Een vaak genoemde bezorgdheid was hier privacy. Respondenten in Bulgarije noemden het idee van een discrete groep die ondersteund wordt door personeelsleden die ze al vertrouwen; in Italië merkte een respondent op dat bijeenkomsten tijdens de schooluren vragen van klasgenoten zullen uitlokken. Een Vlaamse respondent zag het risico eerder bij klasgenoten dan bij het personeel, en zei dat ze zou deelnemen als ze de andere leerlingen kon vertrouwen.

“Ik zou deelnemen, in de hoop dat de professional echt professioneel is en in de veronderstelling dat de school ook echt iets doet om rekening met mij te houden.”
(jonge mantelzorger, Italië)

Wat dit oproept. Bijeenkomsten tijdens de schooluren nemen één van de obstakels weg die dit kader benoemt, namelijk beperkte beschikbaarheid, maar stuiten tegelijk op een ander obstakel, omdat sommige jonge mantelzorgers liever niet zichtbaar zijn of niet als zodanig herkend willen worden. Met beide punten moet rekening worden gehouden bij het opzetten van dit mechanisme. Respondenten wezen ook op andere leerlingen als drempel. Deelnemen tijdens de schooluren valt op, en wie opvalt, krijgt vragen: waar was je, en waarom ga je daarheen? Wat ze beschreven, was niet zichtbaarheid op zich, maar de positie waarin die hen brengt: verantwoording moeten afleggen over een zorgrol die ze niet hadden willen bekendmaken, of een manier moeten vinden om de vraag te omzeilen. Opvallend is ook de voorwaarde die de Italiaanse respondent eraan verbond: deze jongere zou deelnemen op voorwaarde dat de school de participatie ook daadwerkelijk mogelijk maakt en van bij het begin duidelijk is waarvoor dit mechanisme dient, wat het realistisch gezien kan veranderen en waar een individuele hulpvraag kan worden opgevangen als die daar aan de oppervlakte komt.

Mechanisme 3: Gemeentelijke adviesgroep jonge mantelzorgers

Doel en beslissing waaraan het bijdraagt. Dit mechanisme betreft jonge mantelzorgers bij de planning, uitvoering en evaluatie van lokaal beleid en lokale diensten die hen aanbelangen. Via een gestructureerd proces bereiken hun gezamenlijke standpunten en aanbevelingen een besluitvormer die bevoegd is om te reageren en actie te ondernemen. Van de vijf mechanismen is dit de meest rechtstreekse weg naar de lokale besluitvorming over beleid en dienstverlening. Het vraagt van jonge mantelzorgers ook dat ze zich in een institutionele omgeving begeven en in gesprek gaan met volwassenen in gezagsposities.

Lundy-dimensies. Alle vier, met Publiek en Invloed.

Publiek of besluitvormer. Een aangeduide lokale beleidsverantwoordelijke met reële bevoegdheid, bijvoorbeeld een verkozen lokale bestuurder die bevoegd is voor jeugd, welzijn of gezin, of het hoofd van de betrokken gemeentelijke dienst, die zich vooraf engageert om de input van de groep te ontvangen en erop te reageren.

Opzet. Het opzetten verloopt doorgaans in een vaste volgorde. Het engagement komt eerst: voordat jonge mantelzorgers worden geworven, engageert een aangeduide besluitvormer zich om de groep volgens een vast ritme te ontmoeten en op haar aanbevelingen te reageren. Zonder dat engagement blijft het mechanisme immers steken bij Stem. De werving verloopt vervolgens via partners uit onderwijs, gezondheidszorg en sociale diensten, via een peergroep gericht op onderlinge steun en participatie (mechanisme 1) als die er is, en via een vertrouwelijke mogelijkheid tot zelfaanmelding, zodat de groep niet beperkt blijft tot de enkelingen die al zelfzeker zijn of al bekend zijn bij diensten. De leden worden vooraf wegwijs gemaakt in de beslissing die voorligt, in wat realistisch haalbaar is en in het vooropgestelde tijdpad. In gestructureerde sessies, ondersteund door een gevormde begeleider, bepalen jonge mantelzorgers prioriteiten en werken ze aanbevelingen uit. Daarna wordt de ontmoeting met de besluitvormer georganiseerd en zo voorbereid dat jonge mantelzorgers niet omringd worden door ambtenaren die technische taal gebruiken, een moeilijkheid die ze uitdrukkelijk hebben gemeld. Tot slot komt er een antwoord en worden de veranderingen die eruit voortvloeien opgevolgd. Bijlage B bevat een voorbeeldmandaat en Bijlage C een voorbeeldagenda voor een sessie.

Op maat van jonge mantelzorgers. Herkenning combineert vertrouwelijke sectoroverschrijdende outreach, bijvoorbeeld via partners uit onderwijs, gezondheidszorg en sociale diensten, doorverwijzingen met toestemming van de jongere, en een vertrouwelijke mogelijkheid tot zelfaanmelding. Zo reikt de werving verder dan de jongeren die al bekend zijn bij diensten, terwijl de beslissing om deel te nemen bij de jonge mantelzorger zelf blijft. Wat beschikbaarheid betreft, worden sessies gepland rond school en zorg, met asynchrone mogelijkheden voor input (mechanisme 4) voor leden die niet fysiek aanwezig kunnen zijn. Wat zichtbaarheid betreft, kunnen leden thema's inbrengen die ze bij andere jonge mantelzorgers hebben verzameld, in plaats van alleen hun eigen verhaal, zodat ze een gezamenlijke stem kunnen versterken zonder zichzelf bloot te geven. Waar mogelijk

zijn er ook rollen achter de schermen. De informatie is duidelijk en leeftijdsgericht, en institutionele processen en technische termen worden uitgelegd. Afspraken over vertrouwelijkheid, bescherming en emotionele ondersteuning worden vastgelegd voordat de participatie begint.

De feedbacklus sluiten. Een tijdig en toegankelijk antwoord volgens het principe “jullie zeiden, wij deden” van de aangeduide besluitvormer, binnen een afgesproken termijn. Dat antwoord moet uitleggen welke aanbevelingen zullen worden uitgevoerd en wie verantwoordelijk is voor elke actie, eerlijk toelichten waar met de input niets gedaan kan worden en waarom, en aangeven hoe de voortgang zal worden opgevolgd en geëvalueerd.

Uitgewerkt voorbeeld. Young Carers National Voice (YCNV) in het Verenigd Koninkrijk toont hoe dit kan werken. In dit netwerk kiezen jonge mantelzorgers uit verschillende lokale diensten elk jaar samen één campagneprioriteit. In 2025 was dat de erkenning van jonge mantelzorgers in de schoolinspectie. Het netwerk richtte daarover een duidelijke vraag aan specifieke nationale instanties (YCNV, 2025a). Wat overdraagbaar is, is die keten: een duidelijke vraag, een aangeduide besluitvormer die zich engageert om ze te ontvangen, en een zichtbaar antwoord. Een gemeentelijke adviesgroep brengt dezelfde keten op lokaal niveau tot stand, met een lokale beleidsverantwoordelijke in plaats van een nationale instantie, en een lokaal beleid of een lokale dienst in plaats van de schoolinspectie.

Wat jonge mantelzorgers over dit mechanisme zeiden:

Italiaanse respondenten waren positief en beschreven het mechanisme als nuttig om een concreter inzicht te krijgen in hun eigen situatie. Respondenten in Bulgarije zagen de waarde ervan, maar vonden het ver van hun dagelijks leven staan en twijfelden of ze rechtstreeks met ambtenaren wilden spreken. Zij gaven er de voorkeur aan dat thema's vanuit de school tot daar gebracht worden.

“Goed idee, en ik zou veel te zeggen hebben, maar ik geloof niet dat het echt iets zou veranderen.” (jonge mantelzorger, Vlaanderen)

Die twijfel leefde bij beide Vlaamse respondenten. De ene verwachtte geen verandering; de andere zei, vanuit haar eigen ervaring met haar gemeente, dat die doorgaans niet doet wat ze belooft en eerst aandacht heeft voor wat ze zelf belangrijk vindt.

Wat dit oproept. Het mechanisme dat het verst reikt richting Invloed, vonden respondenten het minst toegankelijk en het minst geloofwaardig, en dat lijken twee verschillende bezwaren te zijn. De Bulgaarse antwoorden gaan over de setting: een institutionele ruimte met ambtenaren is geen ruimte die ze willen betreden. De Vlaamse antwoorden gaan over wat erop volgt: ze zouden spreken en verwachten dat er niets van terechtkomt. Opvallend is dat dit tweede bezwaar een voorspelling is die uit ervaring voortkomt, en dat het gaat over wiens prioriteiten de agenda bepalen, net wat dit mechanisme een gemeente vraagt te delen. Het ontwerp kan dat niet vooraf beantwoorden. Het doet wel vermoeden dat de hierboven beschreven volgorde zwaarder weegt dan het misschien lijkt: een aangeduide besluitvormer die

zich engageert voordat jonge mantelzorgers worden geworven, maakt de belofte toetsbaar in plaats van retorisch. In de pilots is het de moeite waard na te gaan of een eerste zichtbaar antwoord die verwachting verandert, en of de hierboven beschreven indirecte routes thema's doeltreffend overbrengen wanneer jonge mantelzorgers zelf niet aan tafel zitten.

Mechanisme 4: Digitale participatie

Doel en beslissing waaraan het bijdraagt. Dit mechanisme biedt flexibele, weinig belastende en deels anonieme manieren om deel te nemen. Het richt zich op jonge mantelzorgers die niet regelmatig fysiek aanwezig kunnen zijn, van wie de beschikbaarheid onvoorspelbaar is of die niet publiek zichtbaar willen zijn. Digitale participatie is hier geen noodoplossing: ze beantwoordt twee van de drie redenen waarom jonge mantelzorgers vaak niet bereikt worden, namelijk beschikbaarheid en zichtbaarheid. De output ervan voedt het mechanisme dat ze ondersteunt. Digitale participatie neemt drempels echter niet automatisch weg. Digitale uitsluiting, beperkte privacy thuis, gedeelde toestellen, weinig vertrouwen in de omgang met technologie en bezorgdheid over online veiligheid kunnen bijkomende drempels vormen.

Lundy-dimensies. Ruimte en Stem, uitgebreid naar Publiek en Invloed wanneer de output naar een besluitvormer wordt geleid.

Publiek of besluitvormer. Dat hangt af van het mechanisme waarin digitale participatie wordt ingezet. Digitale input kan bijvoorbeeld een schoolpanel, een gemeentelijke adviesgroep of de evaluatie van een dienst voeden.

Opzet. Zowel asynchrone als synchrone mogelijkheden moeten worden aangeboden, zodat jonge mantelzorgers kunnen kiezen hoe en wanneer ze participeren. Mogelijke opties zijn korte online sessies, schriftelijke of audio-input, een gedeeld online prikbord en creatieve formats zoals korte films, gedichten of bijdragen aan e-learning die jonge mantelzorgers op hun eigen tempo maken. Jonge mantelzorgers moeten betrokken worden bij de keuze van het platform, het format en de mate van zichtbaarheid.

Op maat van jonge mantelzorgers. Herkenning: digitale kanalen kunnen jonge mantelzorgers bereiken die zich niet comfortabel voelen om persoonlijk naar voren te treden. Digitale participatie moet bredere outreach en zorgvuldige herkenning aanvullen, niet vervangen. Beschikbaarheid: asynchrone formats passen bij een onvoorspelbaar zorgritme, dat jonge mantelzorgers in de consultaties van Deliverable D3.1 samen met vermoeidheid en andere verantwoordelijkheden die tegelijk aandacht vragen, tot hun belangrijkste drempels voor deelname rekenden. Zichtbaarheid: wie liever niet op de voorgrond treedt, kan achter de schermen of deels anoniem bijdragen. Dat sluit aan bij de bevinding dat sommige jonge mantelzorgers het liefst iets maken in plaats van publiek het woord te nemen. Gebruik platforms met passende moderatie en leg duidelijke procedures vast voor

het omgaan met schadelijke reacties, ongewenst contact, uitspraken die wijzen op een onveilige situatie en vragen om technische of emotionele ondersteuning.

De feedbacklus sluiten. Deelnemers krijgen te zien hoe hun input werd gebruikt en wat er daardoor veranderde, in hetzelfde toegankelijke format als waarin ze hun bijdrage leverden.

Uitgewerkt voorbeeld. Een veelgebruikt en waardevol digitaal format is storytelling door jonge mantelzorgers zelf, waaronder digital storytelling, waarbij jonge mantelzorgers hun ervaringen delen om het bewustzijn te vergroten of diensten te informeren. Jonge mantelzorgers noemen zelfvertrouwen vaak als een meerwaarde van dit soort activiteiten, en materiaal dat samen met hen gemaakt werd, is gebruikt om professionals op te leiden, zodat die deze ervaringen uit eerste hand horen. Dezelfde bron stelt ook duidelijk dat participatie schade kan berokkenen wanneer jonge mantelzorgers kwetsbaar zijn, en beschrijft situaties waarin een verhaal publiek vertellen belastend werd en waarin films met jonge mantelzorgers niet de belangen van het kind of het gezin vooropstelden (Phelps, 2017). Eén risico weegt bij digitale formats extra zwaar: zodra materiaal publiek gedeeld wordt, en zeker online, kan het niet meer met zekerheid worden teruggetrokken (Sheffield Young Carers et al., 2025). Een veilige storytellingactiviteit met jonge mantelzorgers omvat daarom doorgaans: elke jonge mantelzorger voorbereiden om vooraf te beslissen wat ze willen delen en wat niet; hen aanmoedigen om over thema's te spreken en de ervaringen van anderen te combineren met hun eigen ervaring, zodat het verhaal een gezamenlijk verhaal wordt in plaats van een verhaal dat hen blootstelt; uitdrukkelijke toestemming die kan worden ingetrokken, samen met eerlijke uitleg dat materiaal dat eenmaal online staat niet altijd volledig verwijderd kan worden; een plan om met ongewenste vragen om te gaan; en beschermingsafspraken voor de jongere, het gezin en de organisatie. Het planningssjabloon "My Story" en de participatiechecklist uit de toolkit van Sheffield Young Carers et al. (2025) zijn hier rechtstreeks bruikbaar. Storytelling heeft zijn plaats, maar is niet de standaardvorm waartoe de participatie van jonge mantelzorgers herleid wordt; het staat naast, en niet boven, de mechanismen die op invloed gericht zijn.

Wat jonge mantelzorgers over dit mechanisme zeiden:

Dit mechanisme kreeg in de drie landen de meest eensgezind positieve reacties. Respondenten vonden het waardevol om bij te dragen wanneer het hen uitkwam, zonder deadline of prestatiedruk, en hechtten belang aan anonimiteit. In Bulgarije werd het gezien als een nuttige aanvulling op fysieke activiteiten, om iets in te sturen wanneer een jongere niet aanwezig kan zijn of niet in een groep wil spreken.

"Je kunt alles zeggen wat op je weegt zonder dat iemand hoeft te weten dat jij het was, en niemand kan je veroordelen, omdat je in een soort veilige ruimte zit met mensen in hetzelfde schuitje." (jonge mantelzorger, Vlaanderen)

Wat dit oproept. De reacties waren in alle drie landen positief en gingen over hetzelfde: wat dit mechanisme wegneemt. Geen vaste deadline of verplichting, geen prestatie, geen groep waarin je moet spreken, geen noodzaak om gezien te worden.

Niemand beschreef wat ze zouden insturen, aan wie, of wat ze ermee zouden willen bereiken. Dat verdient aandacht, omdat dit profiel digitale participatie voorstelt als een toegangsweg tot de andere mechanismen, met een besluitvormer als eindpunt. Eén respondent beschreef het idee als een ruimte die gedeeld wordt met anderen in dezelfde situatie, wat dicht aanleunt bij een digitale versie van mechanisme 1.

Mechanisme 5: Participatie in bestaande jeugdstructuren

Doel en beslissing waaraan het bijdraagt. Dit mechanisme verbindt jonge mantelzorgers met bestaande participatieorganen voor kinderen en jongeren, zoals jeugdraden, jeugdparlementen en leerlingenraden, zodat hun stem bestaande besluitvormingsprocessen bereikt in plaats van alleen via afzonderlijke of parallelle regelingen aan bod te komen. Beleidsmakers in Deliverable D3.1 gaven duidelijk de voorkeur aan voortbouwen op bestaande structuren boven het opzetten van nieuwe.

Lundy-dimensies. Mogelijk alle vier dimensies, omdat deze organen al over een publiek beschikken; de opdracht is ze bereikbaar te maken.

Publiek of besluitvormer. Het publiek bestaat uit de besluitvormers en instellingen waarmee deze organen al verbonden zijn, zoals de schoolleiding of lokale en regionale overheden.

Opzet. De opdracht is aanpassing, niet gewoon jonge mantelzorgers toevoegen aan een bestaande structuur. Bestaande structuren zijn ook net de structuren waarin jonge mantelzorgers vaak ontbreken, om dezelfde drie redenen die in hoofdstuk 1 werden beschreven: ze worden vaak niet herkend door de organen die hen anders zouden uitnodigen, vergadertijden zijn doorgaans niet te combineren met zorg, en velen hebben redenen om niet zichtbaar te zijn in een publieke setting. Het werk bestaat erin elk van deze redenen aan te pakken: jonge mantelzorgers herkennen en uitnodigen in plaats van te wachten tot ze zich zelf melden; timing en vorm afstemmen op wat de zorg van hen vraagt; en geen publieke bekendmaking van de zorgrol eisen als voorwaarde voor deelname. Voorbereiding en een vertrouwde volwassene lopen parallel met alle drie, zoals bij elk mechanisme. Op Europees niveau is het EU-platform voor de participatie van kinderen zo'n structuur, en het kader omvat het verkennen van concrete manieren waarop jonge mantelzorgers er aansluiting bij kunnen vinden en eraan kunnen deelnemen, in lijn met taak 3.3.

Op maat van jonge mantelzorgers. Herkenning: samenwerken met de organen om jonge mantelzorgers te bereiken, omdat velen zich niet uit zichzelf zullen melden. Voorzie persoonlijke uitnodigingen en duidelijke informatie over het doel, de verwachtingen en de mogelijke resultaten van de participatie. Beschikbaarheid: schema's aanpassen en daarnaast digitale participatie aanbieden. Zichtbaarheid: niet vereisen dat jonge mantelzorgers hun zorgrol bekendmaken om te kunnen deelnemen. Verwacht niet dat één jonge mantelzorger alle jonge mantelzorgers vertegenwoordigt. Stel deelnemers in staat om bredere standpunten te verzamelen

via groepsgesprekken met andere jonge mantelzorgers, bevestigingen of digitale methoden. Leg duidelijke afspraken vast over vertrouwelijkheid, bescherming en emotionele ondersteuning voordat de participatie begint.

De feedbacklus sluiten. Via de eigen feedbackkanalen van het bestaande orgaan, die waar nodig worden versterkt.

Uitgewerkt voorbeeld. Een gemeentelijke jeugdraad past zich aan om jonge mantelzorgers te betrekken: de raad werkt samen met lokale diensten om hen te herkennen en uit te nodigen, verschuift vergaderingen naar momenten die te combineren zijn met zorg, voorziet voorbereiding en een vertrouwde volwassene, en vereist niet dat leden hun zorgrol bekendmaken. Een jonge mantelzorger sluit aan en brengt naast de eigen mening ook thema's in die bij andere jonge mantelzorgers werden verzameld, en de raad neemt die punten mee via zijn bestaande kanaal naar het lokale bestuur. Niet de jonge mantelzorger paste zich aan, maar de structuur. Dit mechanisme schiet tekort als het erop neerkomt dat een jonge mantelzorger naar de jeugdraad wordt gestuurd en zich daar op eigen houtje moet aanpassen. Het werkt wanneer de structuur zo verandert dat ze bereikbaar wordt voor jongeren die er zonder aanpassing niet herkend worden, niet op de vaste momenten kunnen komen en niet zichtbaar zijn.

Europese Kindergarantie. Verschillende van deze mechanismen kunnen bijdragen aan de nationale uitvoering van de Europese Kindergarantie, in het bijzonder door de identificatie van kinderen in kwetsbare situaties en hun betrokkenheid bij het ontwerp van diensten te verbeteren. Deze koppeling komt terug in de aanbevelingen.

Wat jonge mantelzorgers over dit mechanisme zeiden:

De meeste respondenten vonden het verstandig om bestaande structuren te gebruiken, en niemand pleitte ervoor om in plaats daarvan parallelle regelingen op te zetten. Er kwamen wel twee belangrijke kwesties naar voren. In Bulgarije betwijfelden respondenten of een leerlingenraad voldoende privacy zou bieden. Ze stelden voor om eerst met een kleinere setting op school te werken, die thema's aanbrengt bij het bestaande orgaan zonder individuen herkenbaar te maken, wat aansluit bij mechanisme 2. In Italië bracht een respondent de tweede kwestie aan.

“Het is een heel inclusief idee, maar ik zou opletten om niet alleen mantelzorgers te bevoordelen, omdat ze dan door andere jongeren uitgesloten kunnen worden.” (jonge mantelzorger, Italië)

Een derde Italiaanse respondent zei zich misschien ongemakkelijk te zullen voelen, al zou dat van de context afhangen.

Wat dit oproept. Beide kwesties gaan over hetzelfde, vanuit verschillende kanten: hoeveel van de situatie van een jonge mantelzorger zichtbaar wordt binnen een groep die daar niet rond is opgezet. Een aanpassing die onzichtbaar blijft, biedt mogelijk weinig bescherming; een aanpassing die opvalt, kan ervoor zorgen dat iemand als anders wordt gezien, en dat is wat de Italiaanse respondent beschrijft. Geen van beide antwoorden maakt duidelijk welke kant het uitvalt, en dat kan heel goed van de groep afhangen. Wie een bestaande structuur aanpast, houdt daar best rekening

mee, want die keuze wordt meestal één keer bij de start gemaakt en is achteraf moeilijk terug te draaien. Het Bulgaarse voorstel biedt een mogelijke uitweg en is het waard om in de pilots uit te testen, samen met mechanisme 2. Ook de voorwaardelijke antwoorden zijn het vermelden waard: respondenten stonden positief tegenover het idee, maar koppelden er een voorwaarde over de context aan. Dat doet vermoeden dat de bestaande werking van een orgaan hier meer uitmaakt dan bij de andere mechanismen.

6. Praktische implementatiegids

De zes stappen hieronder tonen hoe je de participatiemechanismen van het kader in de praktijk brengt. Samen vormen ze een implementatiecyclus die begint bij het herkennen en bereiken van jonge mantelzorgers en verdergaat met voorbereiding, participatie, feedback en evaluatie. Stap 1, herkenning, krijgt de meeste aandacht, omdat het zowel de moeilijkste stap is als de stap die het meest specifiek is voor jonge mantelzorgers, die vaak ongezien of onopgemerkt blijven. De stappen spelen in op drie redenen waarom jonge mantelzorgers vaak niet bereikt worden door bestaande participatiestructuren: ze worden niet herkend, of niet op een manier die participatie mogelijk maakt; hun beschikbaarheid wordt beperkt door de zorg; en sommigen hebben goede redenen om niet zichtbaar te zijn. De eerste vier stappen pakken die obstakels rechtstreeks aan; stap 5 en 6 zorgen ervoor dat participatie tot invloed leidt en dat de organisatie eruit leert. Elke stap ondersteunt ook een element van het model van Lundy. Herkenning is echter geen eenmalige oefening, en de zes stappen mogen niet worden gezien als volledig afzonderlijk of strikt lineair. Organisaties moeten eerdere stappen mogelijk opnieuw doorlopen wanneer nieuwe deelnemers aansluiten, omstandigheden veranderen of het proces zelf nieuwe inzichten oplevert.

Kort samengevat:

Stap 1 Herkennen: de basisvoorwaarde; zonder herkenning is niets anders mogelijk.

Stap 2 Werven: verder reiken dan wie al zelfverzekerd is (Ruimte).

Stap 3 Medewerkers voorbereiden: een gevormde, vertrouwde volwassene en een publiek dat klaar is om te luisteren (Publiek).

Stap 4 Activiteiten uitvoeren: toegankelijke, flexibele formats (Stem).

Stap 5 Feedback geven: de feedbacklus sluiten (Invloed).

Stap 6 Evalueren en verbeteren: leren dat doorwerkt in de volgende cyclus (alle vier dimensies).

Stap 1: Jonge mantelzorgers herkennen

Herkenning is de basisvoorwaarde voor al het andere: een jonge mantelzorger die niet herkend is, kan niet worden betrokken, geconsulteerd of gehoord. Jonge

mantelzorgers worden te weinig herkend, omdat zorg vaak verborgen of onopgemerkt blijft, en soms ook actief wordt verzwegen uit angst voor stigma of voor de tussenkomst van hulpverlening. Doeltreffende herkenning wacht niet tot jonge mantelzorgers zich zelf melden: organisaties bouwen toegangswegen uit via de settings die jonge mantelzorgers en hun gezinnen al gebruiken.

Scholen: een vaste aanspreekpersoon voor jonge mantelzorgers, een plaats in de leerlingenbegeleiding en de inschrijvingsprocedure, medewerkers die weten welke signalen op een zorgsituatie kunnen wijzen (zoals te laat komen, vermoeidheid, afwezigheid, zich terugtrekken, onvolledig huiswerk of een plotse daling van de schoolresultaten), maar ook beseffen dat veel jonge mantelzorgers geen zichtbare signalen vertonen, en contacten met eventuele externe diensten voor leerlingenbegeleiding.

Gezondheids- en sociale diensten: vaste vragen bij het contact met de persoon die zorg krijgt, omdat het gezin vaak bekend is bij diensten, ook al is de jonge mantelzorger dat niet.

Zelfherkenning: sensibilisering die jonge mantelzorgers helpt zichzelf te herkennen, gekoppeld aan een veilige, laagdrempelige manier om zich te melden.

Herkenning vraagt zorgvuldigheid. Zonder enige controle als jonge mantelzorger bekendgemaakt worden, is op zich al schadelijk. Zich melden blijft daarom vrijwillig en beschermd.

Stap 2: Deelnemers werven

De werving combineert zorgvuldige outreach door professionals, doorverwijzingen met toestemming, open uitnodigingen en vertrouwelijke zelfaanmelding, zodat ze verder reikt dan de jongeren die al zelfzeker zijn of al bekend zijn bij diensten. Ze moet jonge mantelzorgers in al hun diversiteit bereiken. Jongeren bij wie de zorgsituatie samengaat met hun gender, een beperking, migratie- of minderheidsachtergrond, sociaaleconomische situatie of gezinssituatie, zijn in participatietrajecten vaak ondervertegenwoordigd (Deliverable D2.1). De werving zoekt hen daarom bewust op en beperkt zich niet tot de weinigen die het meest zichtbaar zijn. Waar er al een peergroep bestaat (mechanisme 1), kan die als vertrekpunt dienen, maar ze is geen voorwaarde om deel te nemen. Het doel, de tijdsinvestering en wat deelname inhoudt, worden vanaf het begin duidelijk toegelicht, zodat de keuze om deel te nemen een geïnformeerde keuze is.

Stap 3: Medewerkers voorbereiden

Begeleiders moeten een opleiding krijgen die specifiek gericht is op de participatie van jonge mantelzorgers. Die opleiding behandelt herkenning, stigma rond zorg, vrijwillige toestemming, privacy en vertrouwelijkheid, het herkennen van en reageren op emotionele nood of andere noden, omgaan met wat jongeren vertellen over een onveilige situatie, principes en afspraken rond bescherming, en het vermijden van druk, oordelen en schijnparticipatie. Medewerkers mogen niet beslissen of jonge

mantelzorgers voldoende zelfzeker, welbespraakt of “klaar” zijn om te participeren. Hun rol is drempels in kaart te brengen en te verlagen, ondersteuningsnaden met de jongere te bespreken en verschillende mogelijkheden tot participatie aan te bieden. Een vertrouwde, deskundige volwassene is gedurende het hele proces aanwezig, en een extern publiek wordt vooraf geïnformeerd over hoe het respectvol kan luisteren en in gesprek kan gaan, zodat de mensen die de standpunten van jonge mantelzorgers ontvangen, bereid zijn die te horen in plaats van ze te beoordelen.

Stap 4: Participatieactiviteiten uitvoeren

De activiteiten moeten de principes uit hoofdstuk 4 volgen en afgestemd worden op de situatie van jonge mantelzorgers. Ze moeten informele en creatieve formats combineren met korte en flexibele timing rond school en zorg, eten en een gastvrije ruimte, en een mix van publieke rollen en rollen achter de schermen. Publieke rollen zijn bijvoorbeeld het woord nemen bij een besluitvormer of de aanbevelingen van de groep voorstellen. Rollen achter de schermen zijn bijvoorbeeld materiaal voorbereiden, thema's verzamelen bij andere jonge mantelzorgers of feedback geven op een ontwerp tekst, zodat ook jonge mantelzorgers die liever niet op de voorgrond treden het resultaat mee vorm kunnen geven. De keuze van rol ligt bij de jonge mantelzorger en kan van activiteit tot activiteit veranderen. Elke activiteit blijft verankerd in een duidelijk omschreven beslissing, beleid of proces, zodat deelnemers begrijpen waarop ze invloed uitoefenen, wie hun inbreng zal ontvangen en wat er daarna gebeurt. Voor het werk rond belangenbehartiging zijn twee algemene hulpmiddelen voor jongerenparticipatie nuttig: de digitale toolkit van YouPart, die methoden beschrijft om jongeren te betrekken bij lokale besluitvorming, ook via onlineformats (YouPart, z.d.), en de activiteiten van het Europese project YouthMetre, oefeningen per sessie die jongeren helpen om van een vastgesteld probleem te komen tot een concrete vraag aan een besluitvormer (YouthMetre, z.d.). Voor het werk dat rekening houdt met de zorgsituatie zijn daarnaast de sessieplannen uit de toolkit van Sheffield Young Carers et al. (2025) bruikbaar.

Stap 5: Feedback geven

Dit is de stap die het vaakst wordt overgeslagen, terwijl hij volgens de bevindingen uit Deliverable D2.1 en D3.1 het meest uitmaakt. De feedbacklus sluiten betekent een zichtbaar “jullie zeiden, wij deden”: tijdig en toegankelijk terugkoppelen, uitleggen hoe de input van jonge mantelzorgers werd gebruikt en wat er daardoor veranderde, en eerlijk zijn waar er niets mee gedaan kon worden. Zonder die stap blijft participatie een eenmalige consultatie, en blijft de kloof tussen gevraagd worden en gehoord worden, de centrale bevinding van Deliverable D3.1, bestaan.

Stap 6: Evalueren en verbeteren

De monitoringinstrumenten uit hoofdstuk 7 helpen na te gaan of het mechanisme jonge mantelzorgers heeft bereikt (herkenning), of de participatie vrijwillig, veilig en betekenisvol was (Ruimte en Stem), of hun standpunten iemand bereikten die er iets mee kan doen (Publiek) en of dit tot verandering heeft geleid (Invloed). De lessen worden teruggekoppeld naar de jonge mantelzorgers die deelnamen en meegenomen naar de volgende cyclus, zodat de evaluatie zelf een vorm van opvolging is en geen afgesloten interne oefening.

Bijlage A bevat een checklist waarmee een organisatie kan nagaan of ze klaar is om te starten.

7. Monitoring en evaluatie

Monitoring en evaluatie zijn essentieel om te begrijpen of participatiemechanismen in de praktijk werken. Ze helpen organisaties na te gaan of jonge mantelzorgers bereikt worden en of de participatie vrijwillig, toegankelijk, betekenisvol en veilig is. Ze tonen ook of hun input invloed heeft op beleid, diensten, praktijken of ondersteuning.

Monitoring en evaluatie dienen verschillende, maar complementaire doelen.

Monitoring is het doorlopend verzamelen van informatie over hoe participatieactiviteiten worden uitgevoerd en wie er bereikt wordt. Monitoring is meer dan activiteiten tellen. Ze kijkt ook of jonge mantelzorgers zich gehoord voelen, of professionals en organisaties hun praktijk veranderen en of feedback van jonge mantelzorgers gebruikt wordt om participatiemechanismen doorheen de tijd te verbeteren.

Evaluatie onderzoekt de kwaliteit en de resultaten van participatie: of jonge mantelzorgers participatie als betekenisvol, veilig en invloedrijk ervaren, en of hun input bijdraagt aan veranderingen in beleid, diensten of de werking van organisaties.

7.1 Outputindicatoren

Outputindicatoren meten activiteit, bereik en participatieniveaus. Ze helpen organisaties te begrijpen wie betrokken werd en hoeveel participatieactiviteiten werden uitgevoerd. Verzamel alleen wat nodig is, zonder jonge mantelzorgers extra te belasten.

Tabel 2: Outputindicatoren voor participatie

Indicator	Voorbeeld
Aantal betrokken jonge mantelzorgers	6 jonge mantelzorgers namen deel
Aantal georganiseerde participatieactiviteiten	4 bijeenkomsten, workshops of consultaties gehouden
Aantal betrokken organisaties	2 scholen + gemeente
Aantal betrokken professionals	8 personeelsleden namen deel
Diversiteit van de deelnemers	Deelnemers uit verschillende leeftijdsgroepen, genders, scholen of buurten

Aantal uitgevoerde feedbackacties	Samenvatting na elke activiteit gedeeld met de deelnemers
-----------------------------------	---

7.2 Outcome-indicatoren

Outcome-indicatoren gaan na of participatie een verschil heeft gemaakt voor jonge mantelzorgers. Ze richten zich op hoe jonge mantelzorgers het proces ervaren en of ze het gevoel hebben dat hun standpunten ernstig werden genomen.

Tabel 3: Outcome-indicatoren voor participatie

Indicator	Voorbeeldmethode
Jonge mantelzorgers begrijpen het doel van de participatie	Korte zelfinschatting door de jongere, korte mondelinge check-in
Jonge mantelzorgers voelen zich veilig en kunnen vrijwillig deelnemen	Bevraging na de activiteit
Jonge mantelzorgers voelen zich gehoord	Korte bevraging na de activiteit, individueel gesprek
Groter bewustzijn van rechten en beschikbare ondersteuning	Korte zelfinschatting door de jongere
Jonge mantelzorgers krijgen tijdig en toegankelijk feedback	Opvolgingscontact met de deelnemers
De standpunten van jonge mantelzorgers bereiken de aangeduide besluitvormer of het aangeduide publiek	Registratie van wat werd ingediend, bij wie en wanneer
Tevredenheid over het participatieproces en bereidheid om opnieuw deel te nemen	Evaluatiebevraging of feedbackformulier

Bijlage D bevat een vragenlijst voor deelnemers die op deze indicatoren gebaseerd is en geordend is volgens de dimensies van Lundy. De vragen moeten worden aangepast aan de leeftijd, de taal, de toegankelijkheidsbehoeften en de communicatievoorkeuren van de deelnemers.

7.3 Resultaten voor diensten en organisaties

Participatie moet niet alleen de betrokkenheid van jonge mantelzorgers vergroten, maar organisaties ook doen leren, verbeteren en veranderen. Monitoring gaat daarom na of de standpunten en ervaringen van jonge mantelzorgers invloed hebben op de manier waarop professionals werken, op de dienstverlening, op procedures binnen de organisatie en op de besluitvorming. Organisaties documenteren niet alleen wat jonge mantelzorgers inbrachten, maar ook hoe hun

inbreng werd meegenomen en welke acties, verbeteringen of veranderingen uit hun participatie voortvloeiden.

De resultaten voor diensten en organisaties verschillen naargelang het type organisatie dat het participatiemechanisme uitvoert. De indicatoren hieronder zijn illustratieve voorbeelden die kunnen worden aangepast aan verschillende settings, doelstellingen en participatieactiviteiten.

Tabel 4: Resultaten voor diensten en organisaties

Type organisatie	Mogelijke indicatoren
Scholen en onderwijsinstellingen	Er worden meer jonge mantelzorgers herkend op school. Schoolpersoneel krijgt opleiding over jonge mantelzorgers en participatie. Jonge mantelzorgers worden geconsulteerd over schoolbeleid, ondersteuningsmaatregelen of welzijnsinitiatieven. Ondersteuningsmaatregelen op school worden aangepast op basis van feedback van jonge mantelzorgers.
Gemeenten en lokale besturen	Jonge mantelzorgers worden betrokken bij lokale consultatie- of participatieprocessen. De standpunten van jonge mantelzorgers onderbouwen lokaal beleid, lokale plannen of lokale diensten. De samenwerking tussen lokale diensten die jonge mantelzorgers ondersteunen, wordt versterkt. Participatiemechanismen voor jonge mantelzorgers worden opgezet of versterkt.
Sociale diensten	Er worden nieuwe procedures ingevoerd om jonge mantelzorgers te herkennen en door te verwijzen. Meer jonge mantelzorgers worden doorverwezen naar passende ondersteunende diensten. Jonge mantelzorgers dragen bij aan het ontwerp, de uitvoering of de evaluatie van diensten. De dienstverlening wordt aangepast op basis van feedback van jonge mantelzorgers.
Zorgverleners in de gezondheidszorg	Zorgpersoneel krijgt richtlijnen of opleiding over het herkennen van jonge mantelzorgers. Informatie- en ondersteuningstrajecten worden aangepast op basis van feedback van jonge mantelzorgers. Jonge mantelzorgers geven aan beter op de hoogte te zijn van beschikbare gezondheids- en ondersteunende diensten. De ervaringen van jonge mantelzorgers onderbouwen de planning en verbetering van diensten.

Middenveld-community-organisaties en	Participatie wordt een vast onderdeel van de werking van de organisatie. Jonge mantelzorgers nemen deel aan activiteiten voor onderlinge steun en participatie. Jonge mantelzorgers krijgen terugkoppeling over wat er met hun standpunten gebeurde. Activiteiten rond belangenbehartiging, sensibilisering of ondersteuning worden onderbouwd met de ervaringen van jonge mantelzorgers.
Sectoroverschrijden de resultaten	De samenwerking tussen scholen, gemeenten, welzijnsvoorzieningen, zorgverleners en middenveldorganisaties wordt versterkt. Medewerkers geven aan meer bewustzijn en inzicht te hebben in de situatie van jonge mantelzorgers. Jonge mantelzorgers geven aan dat er naar hen geluisterd wordt en dat ze ernstig genomen worden. Organisaties kunnen voorbeelden aantonen van beslissingen, verbeteringen in de dienstverlening of acties die beïnvloed werden door de inbreng van jonge mantelzorgers.

7.4 Feedback als input voor verbetering

Een belangrijke bevinding uit Deliverable D3.1 was dat jonge mantelzorgers vaak worden uitgenodigd om hun mening te geven, maar niet altijd duidelijke informatie krijgen over wat er daarna gebeurt. Daarom omvatten monitoring en evaluatie een duidelijke feedbacklus. Organisaties moeten:

- de belangrijkste bevindingen uit participatieactiviteiten in een toegankelijk en leeftijdsgeschikt format delen met jonge mantelzorgers;
- uitleggen hoe hun input in de besluitvorming werd gebruikt;
- transparant zijn wanneer met voorstellen niets gedaan kan worden;
- nagaan wat goed werkte en wat verbeterd moet worden;
- participatiemechanismen aanpassen op basis van de feedback van jonge mantelzorgers.

Deze duidelijke feedbacklus is essentieel voor vertrouwen en verantwoording. Ze toont jonge mantelzorgers dat participatie geen eenmalige consultatie of symbolische oefening is, maar een doorlopend proces waarlangs hun standpunten kunnen bijdragen aan echte verbeteringen.

8. Van kader naar implementatie in pilots

Het kader reikt een reeks participatiemechanismen aan die kunnen worden aangepast aan verschillende contexten en organisatorische capaciteiten. Niet alle mechanismen hoeven tegelijk te worden uitgevoerd. Binnen taak 3.3 kiezen de partnerorganisaties van OUR VOICES de mechanismen die zich het best lenen voor een pilot en passen ze deze aan, rekening houdend met lokale noden, middelen en de voorkeuren van stakeholders.

Tabel 5 toont bij welk type organisatie elk mechanisme het meest voor de hand ligt. Dat is een vertrekpunt voor de keuze, geen vaste verdeling: de meeste mechanismen kunnen door verschillende soorten organisaties worden opgezet.

Tabel 5: Participatiemechanismen per type organisatie

MECHANISME	SCHOOL	GEMEENTE	MIDDENVELD
peergroep	✓	✓	✓
Schoolpanel jonge mantelzorgers	✓		
Adviesgroep jonge mantelzorgers		✓	✓
Digitale participatie	✓	✓	✓
Bestaande jeugdstructuren	✓	✓	

Kiezen wat in een pilot getest wordt

De keuze van een mechanisme voor een pilot is niet alleen een kwestie van organisatorische capaciteit, maar ook van de noden van jonge mantelzorgers en van de kansen op betekenisvolle invloed. Drie vragen kunnen richting geven aan die keuze, in willekeurige volgorde. Is er een echte beslissing en een aangeduid publiek? Een mechanisme is het waard om in een pilot te testen wanneer er een concrete lokale beslissing is waaraan het kan bijdragen, en een besluitvormer die ermee heeft ingestemd de output ervan te ontvangen. Zonder die voorwaarde test de pilot wel betrokkenheid, maar geen belangenbehartiging. Kunnen jonge mantelzorgers in deze setting op een zorgvuldige manier bereikt worden? De keuze van de setting volgt de herkenningroutes die lokaal bestaan, want een mechanisme kan alleen jonge mantelzorgers betrekken die eerst herkend kunnen worden. Zou een peergroep gericht op onderlinge steun en participatie helpen? Waar jonge mantelzorgers nog niet als groep samenkomen, kan mechanisme 1 een faciliterende basis bieden voor betrokkenheid bij de andere mechanismen, afhankelijk van hun voorkeuren, de lokale context en het doel van de participatie. Het is één optie tussen de vijf, geen stap die eerst moet worden afgerond.

Wat elke pilot vooraf nodig heeft

Een pilot start pas wanneer voldaan is aan de voorwaarden uit de checklist in Bijlage A. Daartoe behoren: veilige en zorgvuldige herkenning, outreach en mogelijkheden tot zelfaanmelding, een herkenningsroute, zodat de werving niet beperkt blijft tot jongeren die al bekend zijn bij diensten; een aangeduide besluitvormer of een aangeduid publiek; een gevormde, vertrouwde volwassene; duidelijke beschermingsafspraken voor de jongere, het gezin en de organisatie; timing die te combineren is met school en zorg; en een feedbacklus die van bij het begin gepland is. Dit zijn de voorwaarden die helpen te garanderen dat de mechanismen niet alleen op papier haalbaar zijn, maar ook toegankelijk en betekenisvol zijn en de input van jonge mantelzorgers kunnen omzetten in een antwoord.

Aanpassen aan de context van elk land

De pilots worden uitgevoerd in België, Italië en Bulgarije. Elke partner past de gekozen mechanismen aan de lokale structuren, de taal en de bestaande participatieorganen aan. Elke pilot bepaalt zijn eigen specifieke doelgroep en zorgsituaties in lijn met de nationale context, binnen de door het project overeengekomen definitie van jonge mantelzorgers als kinderen en jongeren onder de 18 jaar. Dit waarborgt consistentie en vergelijkbaarheid tussen de pilots, met ruimte voor contextspecifieke afspraken rond werving en bescherming (*safeguarding*). Dat houdt de mechanismen vergelijkbaar tussen landen, met respect voor de reële verschillen in hoe jonge mantelzorgers gedefinieerd en ondersteund worden.

Testen, feedback en bijsturing

De pilots gaan na welke mechanismen in welke context het best werken en wat moet worden bijgestuurd. Alle pilots gebruiken de aanpak voor monitoring en evaluatie uit hoofdstuk 7 en het evaluatieformulier uit Bijlage D. Zo stellen ze in elk land dezelfde vragen: werden jonge mantelzorgers bereikt (herkenning), was de participatie veilig en betekenisvol (Ruimte en Stem), werden ze echt gehoord (Publiek) en leidde hun inbreng tot verandering (Invloed)? Elke pilot verzamelt feedback van de betrokken stakeholders, onder wie onderwijsprofessionals, sociaal werkers, zorgverleners, jeugdwerkers en, waar relevant, middenveldorganisaties die met kinderen en jongeren werken. De lessen worden vastgelegd in de verslagen over de implementatie van de pilots (Pilot Implementation Reports, D3.3) en leiden tot een verfijnde set mechanismen.

Overdraagbaarheid testen

De pilots zijn ook een kans om na te gaan in hoeverre het kader bruikbaar is voor andere groepen dan jonge mantelzorgers. De kern van de aanpak is: een verborgen groep herkennen, drempels rond beschikbaarheid en zichtbaarheid verlagen, en de voorwaarden scheppen voor betekenisvolle participatie over alle vier dimensies van Lundy heen. Die aanpak kan ook nuttig zijn voor andere kinderen in precare gezinssituaties en andere sociaal kwetsbare groepen. In lijn met taak 3.3 moet deze bredere overdraagbaarheid daarom worden behandeld als een hypothese die via de pilots onderzocht wordt, en niet vooraf als vaststaand worden aangenomen.

9. Aanbevelingen

Tabel 6: Aanbevelingen per stakeholdergroep

Voor scholen	• Zorg voor een zorgvuldige en systematische herkenning van jonge mantelzorgers, voorzie vorming voor het schoolteam om zorgverantwoordelijkheden op te merken, en stel een gevormde, toegankelijke vaste aanspreekpersoon voor jonge mantelzorgers aan. • Zorg ervoor dat herkenning vrijwillig, vertrouwelijk en niet-stigmatiserend is. • Bied flexibele onderwijsondersteuning en veilige participatiemogelijkheden. • Betrek jonge mantelzorgers bij het vormgeven van het schoolbeleid en geef feedback over hoe hun standpunten beslissingen beïnvloeden.
Voor gemeenten	• Maak bestaande participatie- en inspraakstructuren voor jongeren toegankelijk voor jonge mantelzorgers, in plaats van parallelle mechanismen op te zetten, zodat ze veilig en flexibel kunnen participeren zonder hun zorgrol publiek te moeten bekendmaken. • Zet specifieke participatiemechanismen op waar bestaande structuren onvoldoende kunnen inspelen op de situatie van jonge mantelzorgers. • Bevorder en versterk gecoördineerde actie tussen onderwijs, gezondheidszorg, welzijn, middenveld- en buurtorganisaties, met inbegrip van sensibilisering en vorming voor gemeentelijk personeel over het herkennen van de zorgverantwoordelijkheden van jonge mantelzorgers. • Voorzie praktische ondersteuning, voldoende middelen en duidelijke afspraken over verantwoordelijkheid, zodat participatie duurzaam blijft. • Zorg ervoor dat lokale besluitvormers reageren op de aanbevelingen van jonge mantelzorgers. • Koppel beslissingen terug naar jonge mantelzorgers.
Voor dienstverleners	• Leid professionals op om jonge mantelzorgers te herkennen en hun specifieke noden te begrijpen. De opleiding moet ingaan op de redenen waarom jonge mantelzorgers kunnen aarzelen om hun situatie bekend te maken, waaronder de bezorgdheid over wat die bekendmaking voor hun gezin in gang zal zetten. Professionals moeten in staat zijn een zorgrol te behandelen als informatie over de ondersteuningsnoden van een gezin en niet als een zorgwekkend signaal op zich, jonge mantelzorgers duidelijk te maken wat er gebeurt met wat ze delen en hen te betrekken bij beslissingen over de volgende stappen. • Veranker de participatie van jonge mantelzorgers in de planning, uitvoering en evaluatie van diensten. • Bied jonge mantelzorgers verschillende en toegankelijke manieren om hun standpunten te uiten. • Zorg ervoor dat participatie vrijwillig en vertrouwelijk is en ondersteund wordt door vertrouwde volwassenen.

Voor midden- veld- organisaties	• Bied veilige, toegankelijke mogelijkheden voor onderlinge steun tussen peers en laagdrempelige participatie. • Bied flexibele, digitale en creatieve participatiemethoden aan. • Ondersteun jonge mantelzorgers die zelf willen opkomen voor hun belangen of anderen willen informeren over hun situatie. • Werk samen met publieke diensten en zorg ervoor dat deelnemers betekenisvolle feedback krijgen. • Zorg ervoor dat relevante medewerkers en vrijwilligers in staat zijn jonge mantelzorgers te herkennen en weten hoe ze hen kunnen ondersteunen of doorverwijzen.
Voor nationale overheden	• Erken jonge mantelzorgers officieel in nationale wetgeving en nationaal beleid. • Ontwikkel nationale richtlijnen voor herkenning, participatie en bescherming over sectoren heen. • Voorzie duurzame financiering voor initiatieven rond de ondersteuning en participatie van jonge mantelzorgers. • Volg de vooruitgang op via de uitvoering van de Europese Kindergarantie en andere relevante nationale strategieën.

Literatuurlijst

Council of Europe. (2012). Recommendation CM/Rec(2012)2 of the Committee of Ministers to member States on the participation of children and young people under the age of 18. <https://rm.coe.int/09000016805cb0ca>

Council of the European Union. (2021). Council Recommendation (EU) 2021/1004 of 14 June 2021 establishing a European Child Guarantee. Official Journal of the European Union, L 223, 14–23. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2021/1004/oj>

Di Gessa, G., Xue, B., Lacey, R., & McMunn, A. (2022). Young adult carers in the UK: New evidence from the UK Household Longitudinal Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(21), 14076. <https://doi.org/10.3390/ijerph192114076>

European Commission. (z.d.). EU Children's Participation Platform. https://eu-for-children.europa.eu/eu-childrens-participation-platform_en

European Commission. (2026). *The Lundy model of child participation*. EU Children's Participation Platform. https://eu-for-children.europa.eu/about/lundy-model_en

European Parliament. (2024). The situation of young carers in Europe (PE 754.204). Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754204/IPOL_IDA\(2024\)754204_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754204/IPOL_IDA(2024)754204_EN.pdf)

Hub na nÓg. (2026). *Lundy model resources*. <https://hubnanog.ie/lundy-model-resources/>

Kalvesmaki, A. F., Miller, K. E. M., Armstrong-Carter, E., Lewis, F., Shih, R. A., Olson, E., & Kavanaugh, M. S. (2025). The challenge of identifying young carers in the US: How state laws put families at risk for separation. *International Journal of Care and Caring*, 9(1), 188–195. <https://doi.org/10.1332/23978821Y2024D000000082>

Letelier, A., McMunn, A., McGowan, A., Neale, B., & Lacey, R. (2024). Understanding young caring in the UK pre- and post-COVID-19: Prevalence, correlates, and insights from three UK longitudinal surveys. *Children and Youth Services Review*, 166, 108009. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.108009>

Lundy, L. (2007). "Voice" is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942. <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>

Neumeister, E., Jones, N., Guglielmi, S., Othman, S., & Youssef, S. (2024). Participatory research with young people: A toolkit. *Gender and Adolescence: Global Evidence and the Adolescent Girls Investment Plan*. https://gage.odi.org/wp-content/uploads/2024/11/PARToolkit-2024_updated-1.pdf

OUR VOICES. (2025). Report on gaps and disparities in child participation mechanisms [Deliverable D2.1]. CERV project GA 101190125.

OUR VOICES. (2025). Young carers' minimum support standards and child participation [Deliverable D2.2]. CERV project GA 101190125.

OUR VOICES. (2026). Stakeholder consultation report [Deliverable D3.1]. CERV project GA 101190125.

Phelps, D. (2017). The voices of young carers in policy and practice. *Social Inclusion*, 5(3), 113–121. <https://doi.org/10.17645/si.v5i3.965>

Reupert, A. E., Foster, K. N., Chen, L., & Maybery, D. (2026). Young carers' experiences in school: A qualitative systematic review. *Review of Educational Research*. Advance online publication. <https://doi.org/10.3102/00346543261455292>

Sheffield Young Carers, Gloucestershire Young Carers, & University of Gloucestershire. (2025). Participation and power: Sharing stories safely. A toolkit to promote ethical and meaningful co-production with young carers. <https://static1.squarespace.com/static/57346ed2b09f95483e17ce54/t/684a8cbad613434e4ed87c1b/1749716163503/Young+Carers+Participation+Toolkit+2025+%284%29.pdf>

United Nations. (1989). Convention on the Rights of the Child. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

United Nations Committee on the Rights of the Child. (2009). General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard (CRC/C/GC/12). <https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/12>

Young Carers National Voice. (2025a). Campaign on the recognition of young carers in school inspection frameworks. <https://www.ycnv.org.uk/our-campaigns>

Young Carers National Voice. (2025b). Young carer school checklist and early identification tool. <https://www.ycnv.org.uk/resources/young-carer-school-checklist>

YouPart. (z.d.). Digital toolkit for youth participation. <https://youpart.suedwind.at/digitaltoolkit-en/>

YouthMetre. (z.d.). Youth participation, the YouthMetre approach. <https://youthmetre.eu/youth-participation/>.

Bijlagen

De bijlagen zijn praktische sjablonen die voor dit kader werden ontwikkeld. Ze vloeien voort uit de voorwaarden in hoofdstuk 4, de profielen van de participatiemechanismen in hoofdstuk 5 en de praktische implementatiestappen in hoofdstuk 6, en vertalen die naar bruikbare instrumenten. Het zijn geen voorschriften, maar vertrekpunten: stem ze af op de lokale situatie en werking. In de pilots worden ze getest en waar nodig bijgestuurd.

Bijlage A: Checklist voor de start

Voordat een organisatie zich engageert voor een mechanisme, moet ze op elk van de volgende vragen ja kunnen antwoorden. Een nee is geen reden om het mechanisme op te geven, maar geeft aan wat eerst geregeld moet worden.

- Is er een aangeduide besluitvormer of een aangeduid publiek dat zich engageert om input te ontvangen en erop te reageren?
- Zijn er herkenningroutes, waaronder vertrouwelijke zelfaanmelding, zodat de werving niet beperkt blijft?
- Werd aan jonge mantelzorgers zelf gevraagd of dit mechanisme bij hen past, en is er een manier waarop ze kunnen aangeven dat dit niet zo is?
- Is er vóór, tijdens en na de activiteiten een gevormde, vertrouwde volwassene beschikbaar?
- Zijn er beschermingsafspraken vastgelegd voor de jongere, het gezin en de organisatie?
- Is de timing te combineren met school en zorg? Is er een weinig belastende of asynchrone optie beschikbaar?
- Is de toestemming vrijwillig en geïnformeerd, en weten jongeren dat ze die altijd kunnen intrekken, ook al kan online gedeeld materiaal niet altijd volledig verwijderd worden?
- Is er van bij het begin een feedbacklus gepland, een “jullie zeiden, wij deden”?

Deze voorwaarden zijn ontleend aan hoofdstuk 4 tot en met 6 van dit kader.

Bijlage B: Voorbeeldmandaat voor een adviesgroep jonge mantelzorgers

Dit sjabloon hoort bij mechanisme 3. Organisaties kunnen de tekst afstemmen op hun eigen werking en besluitvorming.

Doel. De adviesgroep betreft jonge mantelzorgers bij de planning, uitvoering en evaluatie van één concreet lokaal beleid of één concrete lokale dienst, en geeft hen een rechtstreekse lijn naar een besluitvormer die bevoegd is om te reageren.

Beslissing waaraan de groep bijdraagt en aangeduide besluitvormer. Omschrijf over welke beslissing de groep advies geeft, en vermeld wie daarvoor bevoegd is, bijvoorbeeld de schepen voor jeugd, welzijn of gezin, of het hoofd van de betrokken dienst. Leg vast dat die persoon, nog vóór de werving start, heeft toegezegd de input van de groep te ontvangen en erop te antwoorden.

Samenstelling en werving. Een kleine groep van bijvoorbeeld zes tot tien jonge mantelzorgers. Werf via scholen, zorg- en welzijnsvoorzieningen, via een peergroep als die er is, en via een vertrouwelijke manier om zich zelf aan te melden. Zo weerspiegelt de groep de diversiteit van jonge mantelzorgers, en niet alleen de jongeren die al bekend zijn bij diensten of zelfzeker genoeg zijn om zich zelf te melden.

Vergaderritme. Vaste, weinig belastende momenten, bijvoorbeeld één korte bijeenkomst per trimester, afgestemd op school en zorg. Wie niet fysiek aanwezig kan zijn, kan op een ander moment input geven, bijvoorbeeld online.

Ondersteuning en bescherming. Een gevormde, vertrouwde volwassene is aanwezig vóór, tijdens en na elke bijeenkomst. Er zijn beschermingsafspraken voor de jongere, het gezin en de organisatie. Toestemming is vrijwillig en geïnformeerd, en kan altijd worden ingetrokken.

Rollen en zichtbaarheid. Leden kiezen zelf hoe zichtbaar ze willen zijn en kunnen ook een rol achter de schermen opnemen. Ze kunnen thema's inbrengen die ze bij andere jonge mantelzorgers verzamelden, in plaats van alleen over hun eigen ervaring te spreken. Die keuze kan van bijeenkomst tot bijeenkomst veranderen.

Feedback. De aangeduide besluitvormer antwoordt binnen een afgesproken termijn volgens het principe "jullie zeiden, wij deden", en legt eerlijk uit wanneer met de input niets gedaan kan worden.

Evaluatie. Leg een datum vast om het doel, de samenstelling en het effect van de groep te evalueren, en laat de leden weten wat die evaluatie oplevert.

Bijlage C: Voorbeeldagenda voor één bijeenkomst

Deze agenda is opgesteld voor een sessie van een gemeentelijke adviesgroep (mechanisme 3) en duurt ongeveer 100 minuten.

Onderdeel	Tijd	Toelichting
Welkom en check-in	10 min.	Een korte, ontspannen start. Eten en tijd om gewoon bij te praten helpen, zeker voor jongeren die moe zijn of weinig tijd hebben.
Basisafspraken en vertrouwelijkheid	5 min.	Spreek af wat gedeeld wordt en wat binnen deze ruimte blijft. Herinner de jongeren eraan dat ze kunnen deelnemen zonder persoonlijke details over hun zorgsituatie te delen.
Opwarmer	10 min.	Een creatieve activiteit of een activiteit in duo's die de drempel om het woord te nemen verlaagt.
Het thema en de beslissing waaraan het bijdraagt	15 min.	Leg in eenvoudige taal, zonder jargon, uit over welke beslissing het gaat, wat realistisch haalbaar is en wat de timing is.
Gestructureerd gesprek en prioriteiten bepalen	30 min.	De jongeren bepalen prioriteiten en werken aanbevelingen uit, met ondersteuning van een begeleider. Ze kunnen thema's inbrengen die ze bij andere jonge mantelzorgers hebben verzameld, en niet alleen hun eigen verhaal.

Onderdeel	Tijd	Toelichting
Aanbevelingen vastleggen	10 min.	Bevestig de kernboodschappen van de groep voor de besluitvormer.
Wat er daarna gebeurt	10 min.	Leg uit wanneer en hoe er een antwoord komt, en wie dat antwoord zal brengen.
Afsluiting	10 min.	Tijd voor individuele gesprekken met een vertrouwde volwassene, indien nodig.

De agenda aanpassen. Voor een schoolpanel (mechanisme 2), dat tijdens de lesuren samenkomt, kan dezelfde structuur worden ingekort tot een lesuur door elk onderdeel korter te maken, vooral de opwarmer, het gesprek en de afsluiting. Twee onderdelen worden in geen enkele versie geschrapt: de basisafspraken, die duidelijk maken dat deelnemen niet betekent dat je je zorgsituatie moet bekendmaken, en 'Wat er daarna gebeurt', want net die terugkoppeling maakt het verschil tussen gevraagd en gehoord worden.

Bijlage D: Evaluatieformulier voor participatie (gekoppeld aan het Lundy-model)

Met dit formulier vragen organisaties de deelnemers zelf naar hun ervaring. De items stemmen overeen met de outcome-indicatoren uit hoofdstuk 7 die alleen een deelnemer kan beantwoorden, en zijn geordend volgens de dimensies van het model van Lundy (Lundy, 2007). De namen van de dimensies in de linkerkolom zijn bedoeld voor de organisatie die de antwoorden analyseert en worden niet aan de deelnemers getoond: de versie die kinderen en jongeren krijgen, bevat alleen de stellingen. Naast de dimensies van Lundy evalueert het formulier ook veiligheid, als belangrijk element van participatie. Organisaties die op zoek zijn naar een uitgebreidere set instrumenten op basis van het model van Lundy, waaronder checklists en sjablonen om participatie te plannen en te evalueren, vinden in het Ierse nationale participatiekader, ontwikkeld met Hub na nÓg, een nuttig referentiepunt. Het EU-platform voor de participatie van kinderen heeft dat kader in alle EU-talen vertaald, ook in het Nederlands (Hub na nÓg, 2026; European Commission, 2026).

Vink het vakje aan dat het best past. Je mag elke vraag overslaan.

(Dimensie s van Lundy en veiligheid)	Vragen	Akko ord	Niet zeker	Niet akkoor d
<i>Ruimte</i>	Ik kreeg een echte kans om deel te nemen	☐	☐	☐
	Het moment en de plek pasten voor mij	☐	☐	☐
<i>Stem</i>	Ik kon zeggen wat ik denk, op mijn eigen manier	☐	☐	☐
	Ik kreeg de ondersteuning die ik nodig had om deel te nemen	☐	☐	☐
<i>Publiek</i>	Ik had het gevoel dat er naar me geluisterd werd	☐	☐	☐
	Mijn mening werd ernstig genomen	☐	☐	☐
<i>Invloed</i>	Ik begreep wat er daarna zou gebeuren	☐	☐	☐
	Ik heb gezien, of verwacht te zien, dat mijn inbreng een verschil maakt	☐	☐	☐
<i>Veiligheid</i>	Ik voelde me veilig en gerespecteerd	☐	☐	☐
	Ik zou opnieuw deelnemen	☐	☐	☐

Is er iets wat je zou veranderen aan hoe dit georganiseerd werd?

Opvolging, apart gevraagd (bijvoorbeeld drie tot zes maanden later)

Heeft jouw inbreng tot een verandering geleid? ☐ Ja ☐ Gedeeltelijk ☐
Nee ☐ Ik weet het niet

De items kunnen worden aangepast aan de leeftijd, de taal, de toegankelijkheidsbehoeften en de communicatievoorkeuren van de deelnemers, en kunnen met een uitgebreidere schaal of in een gesprek beantwoord worden in plaats van op papier. Wanneer een jongere liever mondeling antwoordt, werken dezelfde items als gespreksvragen.

